Samorząd
Województwa Opolskiego

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLU
Obserwatorium Integracji Społecznej
45-315 OPOLE ul. Głogowska 25C
TEL. (77) 44 15 250; 44 16 495 FAX (77) 44 15 259

Formy opieki i pomocy społecznej w Polsce i Austrii na przykładzie wizyty studyjnej w Dolnej Austrii

Województwo Opolskie

Dolna Austria

Opole, wrzesień 2012 r.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

1. Uczestnicy i cel wizyty 3
2. Dolna Austria i woj. opolskie – wspólne problemy społeczno-demograficzne 3
   2.1 Program Odnowy Wsi w Dolnej Austrii 7
   2.2 Strategia społecznego regionu modelowego 8
3. Wizytowane instytucje pomocowe w Dolnej Austrii 12
4. Polski i austriacki system pomocy społecznej – różnice i podobieństwa 16
5. Wnioski 25
6. Realizowane i planowane działania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie ograniczania skutków depopulacji i starzenia się społeczeństwa 27
   6.1 Działania realizowane 27
      6.1.1 Kształtowanie świadomości społecznej wobec starości i niesprawności 27
         6.1.1.1 Upowszechnianie wiedzy na temat starzenia się i jego konsekwencji 27
         6.1.1.2 Wsparcie instytucji pomocy i integracji społecznej w zakresie włączania osób starszych do działań na rzecz rozwoju środowiska lokalnego, w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert 28
         6.1.1.3 Badania dotyczące sytuacji życiowej osób starszych i niepełnosprawnych 29
      6.1.2 Wzmocnienie systemu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych 30
         6.1.2.1 Wsparcie samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie tworzenia i rozwoju sieci placówek działających na rzecz:
            a) osób starszych 30
            b) osób niepełnosprawnych 30
         6.1.2.2 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej w zakresie potrzeb osób starszych oraz niepełnosprawnych 32
         6.1.2.3 Promocja dobrych praktyk 33
         6.1.2.4 Prowadzenie rejestru placówek działających na rzecz osób starszych 33
         6.1.2.5 Zwiększanie aktywności społecznej osób starszych, w tym w zakresie wolontariatu 33
   6.2 Działania planowane do realizacji w zakresie integracji i aktywizacji społecznej osób starszych i niepełnosprawnych..... 34
      6.2.1 Specjalna Strefa Demograficzna 34
      6.2.2 Inne działania z zakresu polityki społecznej 36
         6.2.2.1 Kontynuowanie dotychczasowych działań 36
         6.2.2.2 Realizacja Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013 37
         6.2.2.3 Upowszechnianie roli i znaczenie starszego pokolenia w życiu lokalnych społeczności, promocja dobrych praktyk – działań integrujących i aktywizujących starszych i niepełnosprawnych mieszkańców regionu 38
7. Najważniejsze wyzwania dla administracji publicznej 39
   7.1 Zmiany legislacyjne 39
   7.2 Zadania samorządu gminnego i samorządu powiatowego 39
   7.3 Zadania samorządu wojewódzkiego 39

1. Uczestnicy i cel wizyty

W dniach 20-23 czerwca 2012 r. odbyła się wizyta studyjna w Dolnej Austrii – kraju związkowym w Austrii, zorganizowana przez Wojewodę Opolskiego, w której uczestniczyli:

- Ryszard Wilczyński, Wojewoda Opolski;
- Mirosława Kwatek-Hoffmann - dyrektor Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu;
- Marek Mazurkiewicz – Biuro Wojewody,

oraz przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego:

- Irena Barczyk - z-ca dyrektora Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej;
- Aleksandra Walas - kierownik Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu,

a także Teresa Niechwiadowicz-Czapka - z-ca dyrektora Instytutu Pielęgniarstwa Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu.

Celem wizyty było zapoznanie uczestników wyjazdu z realizowanymi w Dolnej Austrii:

A) programem Odnowy Wsi Dolnej Austrii;

B) projektem Strategia społecznego regionu modelowego.

2. Dolna Austria i woj. opolskie – wspólne problemy społeczno-demograficzne

Jednym z najważniejszych problemów społecznych Austrii jest – podobnie jak w innych krajach Europy – starzenie się społeczeństwa oraz niekorzystna struktura wiekowa ludności. W przypadku regionu Dolna Austria dodatkowym problem jest także – odpływ mieszkańców ze wsi do miast.

Jednocześnie – w przeciwieństwie do sytuacji w woj. opolskim, gdzie występuje zjawisko depopulacji, liczba ludności Austrii systematycznie wzrasta, w tym szczególnie w Dolnej Austrii.

Tabela 1. Liczba ludności Austrii w latach 1951 – 2006 w podziale na kraje związkowe

Lp.	Rok spisu powszechnego	AUSTRIA	Burgen-land	Karyntia	Dolna Austria	Górna Austria	Salzburg	Steier-mark	Tyrol	Vorarlberg	Wiedeń
1.	1951	**6 933 905**	276 136	474 764	**1 400 471**	1 108 720	327 232	1 109 335	427 465	193 657	1 616 125
2.	1961	**7 073 807**	271 001	495 226	**1 374 012**	1 131 623	347 292	1 137 865	462 899	226 323	1 627 566
3.	1971	**7 491 526**	272 319	526 759	**1 420 816**	1 229 972	405 115	1 195 023	544 483	277 154	1 619 885
4.	1981	**7 555 338**	269 771	536 179	**1 427 849**	1 269 540	442 301	1 186 525	586 663	305 164	1 531 346
5.	1991	**7 795 786**	270 880	547 798	**1 473 813**	1 333 480	482 365	1 184 720	631 410	331 472	1 539 848
6.	2001	**8 032 926**	277 569	559 404	**1 545 804**	1 376 797	515 327	1 183 303	673 504	351 095	1 550 123
7.	2006	**8 281 295**	**280 082**	**559 698**	**1 587 651**	**1 403 762**	**525 859**	**1 203 036**	**696 049**	**363 952**	**1 661 206**

Źródło: dane wstępne z publikacji Urzędu Statystycznego Austrii, za: M. Mazurkiewicz, *Społeczny region modelowy – doświadczenia Dolnej Austrii w zakresie opieki nad osobami starszymi* (materiał z Biura Wojewody Opolskiego przekazany wszystkim uczestnikom wizyty 20.06.2012 r.) http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/index.html

W 2011 r. region Dolnej Austrii liczył ponad 1,6 mln mieszkańców, tj. o prawie 5% więcej niż 10 lat wcześniej.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 2. Ludność Dolnej Austrii w latach 1981-2011

Wyszczególnienie	Rok			
	2011	2001	1991	1981
Liczba ludności	**1 611 981**	1 545 804	1 473 813	1 427 849

Źródło: dane wstępne z publikacji Urzędu Statystycznego Austrii, za: M. Mazurkiewicz, *Społeczny region modelowy – doświadczenia Dolnej Austrii w zakresie opieki nad osobami starszymi* (materiał z Biura Wojewody Opolskiego przekazany wszystkim uczestnikom wizyty 20.06.2012 r.) http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/index.html

Liczba mężczyzn w grupach wiekowych do 15 lat oraz od 15 do 60 lat jest większa niż w grupie wiekowej pow. 60 lat, gdzie więcej jest kobiet niż mężczyzn.

Tabela 3. Ludność Dolnej Austrii w 2001 r. i 2011 r. w podziale na grupy wiekowe

Lp.	Ludność wg grup wiekowych	2011 r.		2001 r.	
		mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
1.	**poniżej 15 lat**	122 754	116 055	135 106	128 459
2.	**od 15 do 60 lat**	492 836	486 220	477 057	462 633
3.	**> 60 lat**	174 160	219 956	142 790	199 759

Źródło: dane wstępne z publikacji Urzędu Statystycznego Austrii, za: M. Mazurkiewicz, *Społeczny region modelowy – doświadczenia Dolnej Austrii w zakresie opieki nad osobami starszymi* (materiał z Biura Wojewody Opolskiego przekazany wszystkim uczestnikom wizyty 20.06.2012 r.) http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/index.html

Wzrost liczby ludności w Dolnej Austrii wynika głównie z migracji (dodatni bilans migracyjny, w przeciwieństwie ujemnego bilansu urodzeń do zgonów).

Tabela 4. Ludność Dolnej Austrii w latach 2008-2010 r. wg wybranych kategorii

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2009 r.	2008 r.
1.	**Urodzenia żywe**	14 004	13 641	14 085
2.	**Zgony**	15 796	15 958	15 616
3.	**Bilans urodzeń do zgonów (w. 1 – w.2)**	-1 792	-2 317	-1 531
4.	**Przyjazdy**	82 932	83 237	85 965
5.	**Wyjazdy**	77 199	78 064	75 768
6.	**Bilans migracji (w. 4 – w. 5)**	5 733	5 173	10 197

Źródło: dane wstępne z publikacji Urzędu Statystycznego Austrii, za: M. Mazurkiewicz *Społeczny region modelowy – doświadczenia Dolnej Austrii w zakresie opieki nad osobami starszymi* (materiał z Biura Wojewody Opolskiego przekazany wszystkim uczestnikom wizyty 20.06.2012 r.) http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/index.html

Wprawdzie – wg prognoz Urzędu Statystycznego Austrii, ludność tego kraju zwiększy się do 2075 r. o ponad 1 mln osób, jednak nie wpłynie to korzystnie na jej strukturę wiekową - udział osób w wieku do 15 lat spadnie do 13,7% (obecnie wynosi 14,7%), a udział osób powyżej 60 roku życia wzrośnie do 34,9% (obecnie wynosi 24,5%).

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 5. Prognoza zmian w liczbie i strukturze ludności Dolnej Austrii w latach 2011-2075

Rok	Liczba i struktura ludności						
	Razem	<15 lat	od 15 do 60 lat	Powyżej 60	<15 lat	od 15 do 60 lat	Powyżej 60
	Liczba ludności				w %		
2010	1 609 772	240 171	978 093	391 508	14,9	60,8	24,3
2011	**1 616 398**	**238 030**	**981 796**	**396 572**	**14,7**	**60,7**	**24,5**
2012	1 625 446	236 973	986 835	401 638	14,6	60,7	24,7
2013	1 634 723	236 764	990 957	407 002	14,5	60,6	24,9
2014	1 644 088	237 317	994 176	412 595	14,4	60,5	25,1
2015	1 653 600	238 345	996 543	418 712	14,4	60,3	25,3
2020	1 699 760	245 219	994 021	460 520	14,4	58,5	27,1
2025	1 743 872	253 944	970 870	519 058	14,6	55,7	29,8
2030	1 785 794	258 678	953 110	574 006	14,5	53,4	32,1
2035	1 823 370	259 048	956 960	607 362	14,2	52,5	33,3
2040	1 857 959	257 954	972 087	627 918	13,9	52,3	33,8
2045	1 889 723	258 461	978 127	653 135	13,7	51,8	34,6
2050	1 917 345	261 585	981 711	674 049	13,6	51,2	35,2
2075	1 984 726	272 586	1 018 737	693 403	13,7	51,3	34,9

Źródło: dane wstępne z publikacji Urzędu Statystycznego Austrii, za: M. Mazurkiewicz, *Społeczny region modelowy – doświadczenia Dolnej Austrii w zakresie opieki nad osobami starszymi* (materiał z Biura Wojewody Opolskiego przekazany wszystkim uczestnikom wizyty 20.06.2012 r.) http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/index.html

Sytuacja społeczno-demograficzna występująca w woj. opolskim jest pod wieloma względami zbliżona do sytuacji Dolnej Austrii. W woj. opolskim występuje podobna struktura wiekowa ludności i podobna jest prognoza wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Różnice występują w prognozie liczby mieszkańców regionów. W przeciwieństwie do wzrostu liczby ludności w Dolnej Austrii w woj. opolskim prognozuje się systematyczny spadek liczby mieszkańców – do 897 tys. w 2035 r.

Tabela 6. Prognoza ludności Polski wg województw w tys. (stan na 31 grudnia 2008 r.)

Województwo	Rok								
	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2025	2030	2035
OGÓŁEM	**38 115,6**	**38 107,4**	**38 100,7**	**38 092,0**	**38 016,1**	**37 829,9**	**37 438,1**	**36 796,0**	**35 993,1**
Dolnośląskie	2 878,4	2 873,7	2 868,9	2 863,8	2 835,0	2 799,9	2 752,4	2 688,3	2 614,2
Kujawsko-pomorskie	2 066,1	2 065,3	2 064,5	2 063,5	2 055,4	2 040,7	2 013,5	1 971,6	1 920,5
Lubelskie	2 166,2	2 158,9	2 151,5	2 144,0	2 104,8	2 063,0	2 011,9	1 946,6	1 871,1
Lubuskie	1 008,5	1 008,9	1 009,3	1 009,7	1 010,2	1 007,6	999,2	983,6	963,6
Łódzkie	2 555,9	2 545,9	2 536,1	2 526,1	2 475,0	2 419,2	2 353,3	2 274,6	2 188,0
Małopolskie	3 279,0	3 286,3	3 293,8	3 301,4	3 338,0	3 364,7	3 373,3	3 359,5	3 328,7
Mazowieckie	5 188,5	5 208,3	5 228,9	5 250,2	5 353,6	5 429,8	5 471,0	5 480,2	5 469,5
Opolskie	1 037,1	1 032,6	1 028,1	1 023,3	999,7	978,5	956,3	928,4	897,1
Podkarpackie	2 097,3	2 096,7	2 096,2	2 095,6	2 092,0	2 085,8	2 069,5	2 037,4	1 992,7
Podlaskie	1 192,7	1 189,7	1 186,7	1 183,8	1 169,0	1 153,5	1 133,4	1 105,6	1 072,3
Pomorskie	2 210,9	2 217,7	2 224,6	2 231,4	2 262,9	2 285,1	2 292,4	2 282,8	2 262,8
Śląskie	4 654,1	4 640,4	4 626,5	4 612,0	4 534,6	4 447,1	4 338,2	4 202,1	4 052,2
Świętokrzyskie	1 275,6	1 270,4	1 265,3	1 260,0	1 232,3	1 202,6	1 167,8	1 125,2	1 076,9
Warmińsko-mazurskie	1 426,2	1 425,0	1 423,8	1 422,4	1 413,3	1 400,6	1 379,7	1 347,9	1 309,4
Wielkopolskie	3 386,9	3 395,6	3 404,5	3 413,4	3 453,5	3 475,7	3 471,7	3 441,1	3 393,9
Zachodniopomorskie	1 692,3	1 692,0	1 691,8	1 691,5	1 686,9	1 676,0	1 654,4	1 621,0	1 580,1

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008 - 2035. Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2009 r. http://www.stat.gov.pl/PUBL_L_prognoza_na_lata2008-2035.xls (16.04.2012 r., godz. 9^{00})

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Na podstawie *Prognozy ludności na lata 2008 – 2035* dla mieszkańców Polski, opracowanej przez GUS i systematycznie aktualizowanej, ustalono, że liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w kraju będzie systematycznie wzrastać. [1] W latach 2011-2020 nastąpi największy przyrost osób w badanym okresie - o blisko 2 mln. W latach 2008 – 2035 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o ponad 3,5 mln osób i w 2035 r. osiągnie wartość prawie 10 mln. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności stanowić będzie prawie 27% (obecnie 17%).

W woj. opolskim przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2008-2035 wyniesie 87 tys. osób (w 2035 r. osób w wieku pow. 60/65 lat będzie 259 tys.), co stanowić będzie 28,9% mieszkańców województwa (będzie to drugie miejsce w kraju po woj. świętokrzyskim z wartością 29,8%).

Tabela 7. Prognoza ludności w wybranych latach w okresie 2015 – 2035

	Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku						Wzrost/ Spadek 2007=100%
	Wiek	*w tysiącach*					
		Lata					
		2015	2020	2025	2030	2035	
Polska	**Ogółem**	38 016	37 830	37 438	36 796	35 993	***94***
	0 - 17	6 918	6 959	6 816	6 253	5 632	***75***
	18 - 59/64	23 718	22 503	21 625	21 254	20 739	***84***
	60+/65+	7 380	8 368	8 997	9 289	9 622	***158***
	w tym:						
	80+	1 488	1 566	1 537	2 005	2 574	***226***
	Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku						**Wzrost/ Spadek 2007=100%**
	Wiek	***w tysiącach***					
		Lata					
		2015	**2020**	**2025**	**2030**	**2035**	
Woj. opolskie	**Ogółem**	1 000	978	956	928	897	***86***
	0 - 17	160	156	152	138	123	***65***
	18 - 59/64	640	599	564	539	515	***76***
	60+/65+	199	223	241	251	259	***152***
	w tym:						
	80+	40	46	43	52	66	***236***

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008 - 2035. Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2009 r. http://www.stat.gov.pl/PUBL_L_prognoza_na_lata2008-2035.xls (17.04.2012 r., godz. 10^{00})

[1] *Prognoza ludności na lata 2008 - 2035*. Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2009 r. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_L_prognoza_ludnosci_na_lata2008_2035.pdf (16.04.2012 r., godz. 9^{00})

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 8. Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku - Polska i woj. opolskie w wybranych latach w okresie 2015 – 2035

Wyszczególnienie	Prognoza ludności według ekonomicznych grup wieku					
	Procentowy udział liczby osób w populacji ogółem w grupach wieku: 60/65-79 lat oraz pow. 80 lat życia					
	wiek poprodukcyjny	2015	2020	2025	2030	2035
Polska	**60+/65+**	***19,4***	***22,1***	***24,0***	***25,2***	***26,7***
	w tym 80+	***3,9***	***4,1***	***4,1***	***5,5***	***7,2***
woj. opolskie	**60+/65+**	***19,9***	***22,8***	***25,2***	***27,1***	***28,9***
	w tym 80+	***4,0***	***4,7***	***4,5***	***5,6***	***7,3***

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008 - 2035. Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2009 r. http://www.stat.gov.pl/PUBL_L_prognoza_na_lata2008-2035.xls (18.04.2012 r., godz. 9^{00})

Od kilku lat w Polsce obserwowane jest również wydłużanie się przeciętnego dalszego trwania życia – silniejsze w przypadku mężczyzn niż kobiet. Przeciętne dalsze trwanie życia wydłuży się w ciągu kolejnych 25 lat o 6 lat dla mężczyzn i 3 lata dla kobiet. Mężczyźni będą żyli przeciętnie 77,1 lat, a kobiety 82,9 lat, co jest wynikiem zmian w zakresie umieralności, zwłaszcza w grupie mężczyzn.[2]

Spadek dzietności oraz korzystne zmiany związane z umieralnością populacji – to główne przyczyny nadal obserwowanego i postępującego procesu starzenia się ludności. Mediana wieku ludności Polski (jeden ze wskaźników określających stopień zaawansowania procesu starzenia się populacji), która w 2007 r. wynosiła 37,3 lat - w roku 2035 wynosić będzie 49,7 lat, czyli wzrośnie o 12,4 lat.

Tabela 9. Mediana wieku ludności w latach: 2007, 2020 i 2035

Wyszczególnienie	Prognoza ludności w latach: 2007,2020 i 2035 - mediana wieku populacji								
	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety		
	2007	2020	2035	2007	2020	2035	2007	2020	2035
Polska	37,3	41,4	**47,9**	35,3	39,8	**46,0**	39,4	43,2	**49,7**
woj. opolskie	38,4	43	**49,6**	36,8	41,5	**47,9**	40,0	44,6	**51,2**

Źródło: Prognoza ludności na lata 2008 - 2035. Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych. Warszawa 2009 r. http://www.stat.gov.pl/PUBL_L_prognoza_na_lata2008-2035.xls (19.04.2012 r., godz. 9^{00})

Polska jest obecnie krajem starym demograficznie (mediana wieku pow. 35 lat)[3]. Do roku 2035 „najstarszym" województwem kraju będzie woj. świętokrzyskie (mediana 51,8), a woj. opolskie znajdzie się na 3 pozycji wśród „najstarszych" województw w kraju - z medianą wieku wynoszącą 51,2[4].

Niekorzystnie kształtować się będą również relacje między grupą ludności w wieku powyżej 65 lat a ludnością w wieku przedprodukcyjnym. Wartość tego wskaźnika w 2035 r.

[2] Tamże
[3] Tamże, s. 163
[4] Tamże, s. 179

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

będzie najwyższa w woj. podlaskim (1089) oraz w woj. opolskim (994) i woj. świętokrzyskim (946).

O starości społeczeństwa świadczy również udział ludności w wieku pow. 80 lat życia. Liczba tych osób do 2035 r. wzrośnie o ogółem 1 434 tys., tj. ponad 2,3-krotnie. W woj. opolskim liczba osób w wieku 80 lat i więcej wzrośnie o 38 tys., tj. 2,4-krotnie.

Przyrost osób pow. 80 roku życia będzie widoczny zwłaszcza w miastach, natomiast w woj. opolskim i śląskim dotyczyć będzie obszarów wiejskich[5].

Z Ekspertyzy demogaficznej powstałej na zlecenie ROPS w Opolu (Instytut Śląski w Opolu - *Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym – aspekt demograficzny. Województwo opolskie w latach 2009-2030)* wynika, że do 2015 r. średni przyrost ludności w wieku poprodukcyjnym wyniesie 28,4%, a największy przyrost wystąpi w powiatach:

- ✓ Opolu mieście – o 46,6%;
- ✓ nyskim – o 33,6%;
- ✓ brzeskim – o 33,5%;
- ✓ namysłowskim – o 32,5%.

Najmniej ludności w wieku poprodukcyjnym przybędzie w powiatach: prudnickim – o 16% i strzeleckim – o 18,6%. [6]

Te niekorzystne zmiany demograficzne powodują konieczność podjęcia kompleksowych działań w zakresie polityki społecznej regionu. W związku z tym - w czerwcu 2012 r. Sejmik Województwa Opolskiego podjął uchwałę w sprawie utworzenia Specjalnej Strefy Demograficznej, obejmującej pakiet działań i rozwiązań, których efektem ma być ograniczenie negatywnych skutków starzenia się społeczeństwa i „powstrzymanie" procesu wyludniania się województwa opolskiego. Pakiet zawiera:

- ♦ działania socjalno-prokreacyjne (zapewnienie powszechnego dostępu do żłobków i przedszkoli);
- ♦ działania edukacyjne (dostosowanie systemu kształcenia do wymagań rynku pracy);
- ♦ działania pod nazwą „bezpieczna praca" (prorodzinna polityka podatkowa i bezpieczny powrót młodych matek na rynek pracy);
- ♦ pakiet Zachód Słońca (zapewnienie godnej starości osobom w podeszłym wieku przy wykorzystaniu ich potencjału intelektualnego, wiedzy i doświadczenia).

2.1 Program Odnowy Wsi w Dolnej Austrii

Program odnowy wsi rozpoczął się w krajach Europy zachodniej w latach 60-tych XX wieku, a sama idea powstała w 1938 r. w Pradze. Przemiany społeczno-gospodarcze występujące w latach 70. i 80. w Niemczech i Austrii (kryzys ekonomiczny, upadek handlu detalicznego i systematyczny odpływ ludności ze wsi do miast) spowodowały konieczność wprowadzenia programów zaradczych i przeciwdziałających tym procesom. Program Odnowy Wsi został zainicjowany w 3 landach Niemiec (Bawarii, Badenii-Wittenbergii i Hesji), a od końca lat 80-tych program działa również w Dolnej Austrii[7]. Obecnie w Programie uczestniczy większość krajów europejskich, a Polska przystąpiła do niego pod koniec lat 90-tych – w 1997 r. zainicjowało go woj. opolskie[8].

---

[5] Tamże, s. 184

[6] Ekspertyza wykonana na zlecenie ROPS w Opolu w 2009 r. *Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym – aspekt demograficzny. Województwo opolskie w latach 2009-2030.*

[7] *Polska nie rozumie idei Odnowy Wsi*, Gazeta.pl (05.07.2012 r., godz. 9^{00})

[8] Tamże, s. 1

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Istotą Programu jest aktywizacja społeczności lokalnej, odbudowa zasobów materialnych i społecznych, odtworzenie wspólnoty, przy jednoczesnym zachowaniu tradycji i wartości ważnych dla danej miejscowości, tożsamości kulturowej oraz wzmocnieniu zainteresowania wspólnymi problemami[9]. Rozwój programu Odnowy Wsi w Dolnej Austrii przyniósł wymierne efekty:

- powstało Regionalne Biuro ds. Odnowy Wsi oraz Dolnoaustriacki Związek Odnowy Wsi, który w 1994 r. skupiał 23 tys. członków, stanowiąc największą inicjatywę obywatelską regionu,
- w 1999 r. zrealizowano tysięczny projekt, a zaangażowanie finansowe środków landu stanowiło 1/5 ogółu środków przeznaczonych na projekty,
- w 1987 r. po I Kongresie Odnowy Wsi w Krems powstała Europejska Organizacja ds. Rozwoju Terenów Wiejskich i Odnowy Wsi – ARGE, która zrzesza 20 regionów z 8 państw, której członkiem jest również woj. opolskie. Celem tej organizacji jest m.in.:
  - intensyfikacja współpracy europejskiej dotyczącej wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy osobami i instytucjami zajmującymi się rozwojem i odnową wsi;
  - wdrażanie działań ponadregionalnych oraz koordynacja współpracy i wykorzystanie kadr;
  - motywowanie mieszkańców wsi przez kształtowanie kulturowej tożsamości wsi[10].

Efektem działania programu w woj. opolskim jest systematyczny – często zwycięski udział wielu miejscowości w konkursie na Europejską Nagrodę Odnowy Wsi, wzrost liczby sołectw w woj. opolskim (w latach 1997-2007 – 10-krotny), wzrost liczby stowarzyszeń, lokalnych grup liderów, co przekłada się na wzrost społeczeństwa obywatelskiego i w efekcie wzrost atrakcyjności ekonomicznej i społecznej regionu[11].

2.2. Strategia społecznego regionu modelowego

Projekt ten powstał w 2008 r. i jest elementem strategii zrównoważonego rozwoju regionu Dolnej Austrii. Jego głównym celem jest przekształcenie regionu stosownie do zmieniających się warunków: społeczno-demograficznych (starzenie się społeczeństwa) oraz ekonomicznych (zmiany w gospodarce energetycznej). Projekt polega na m.in. utworzeniu funkcjonalnego systemu zabezpieczenia społecznego, który wykorzystując aktywność społeczną i obywatelską ma zaspokajać potrzeby mieszkańców. Istotnym elementem projektu było znaczące zwiększenie wydatków regionu na sprawy społeczne – w 2009 r. przeznaczono na te cele 3,5 mld euro, tj. ok 47% budżetu całego landu. Ponadto stabilne finanse Dolnej Austrii pozwoliły na zwiększenie tych wydatków na przestrzeni lat 2000-2009 aż o 290%. Ważnym jest również, że zwiększone wydatki na sferę społeczną przekazywane są z poziomu landu do gmin, co oznacza, że gminy realizują plan budowy społecznego regionu modelowego ze środków landu Dolnej Austrii[12].

Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach strategii budowy społecznego regionu modelowego obejmują:

A. **Płaszczyznę finansowo-socjalną** (zwiększenie rodzajów, form i kwot pomocy finansowej dla mieszkańców Dolnej Austrii, w tym dodatków, zniżek, zwolnień) poprzez:
   1) Działania w zakresie opieki nad małymi dziećmi, tj.:

[9] I. Piech, Z. Siejka, Odnowa wsi – możliwości wykorzystania pozycjonowania satelitarnego GNSS dla potrzeb inwentaryzacji http://matrix.ar.krakow.pl/~isig/nowy/artykuly/11_Odnowa_wsi.pdf
[10] I. Charciarek, Jak się robi odnowę wsi - europejskie wzorce odnowy wsi, planowanie w procesie odnowy wsi http://www.kongres.odnowawsi.pl/PDF/C_I.Charciarek.pdf (06.07.2012 r., godz. 10^{00})
[11] Polska nie rozumie idei Odnowy Wsi, Gazeta.pl (05.07.2012 r., godz. 9^{00})
[12] M. Mazurkiewicz, *Dolna Austria jako społeczny region modelowy*, materiał z wizyty studyjnej w dniach 20-23.06.2012 r.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- rozbudowę sieci przedszkoli oraz zapewnienie wszystkim dzieciom od 2,5 roku życia bezpłatnej opieki przedszkolnej;
- rozbudowę sieci dziecięcych placów zabaw;
- wydłużenie urlopów dla rodziców;
- wprowadzenie systemu opieki popołudniowej nad dziećmi (dofinansowanie w tym zakresie działań gmin);
- stworzenie Giełdy Dziadków (infolinia dla rodziców poszukujących opiekunów dla dzieci i dla osób starszych, którzy chcą pracować);
- wprowadzenie paszportu rodzinnego (uprawnienia do zniżek, bonusów ubezpieczenia);
- wsparcie pomocy rodzinnej (rodzice otrzymują dodatek w wysokości 436 euro w sytuacji, kiedy sami opiekują się dzieckiem do 42 miesiąca życia);
- wsparcie pomocy dla dzieci rozpoczynających edukację (pomoc w wysokości 100 euro dla rodzin wychowujących co najmniej 2 dzieci, wypłacanych przez szkołę/gminę, które otrzymują dotację z landu);

2) Działania z zakresie opieki i pomocy na rzecz młodzieży, tj.:
- wspieranie uczestnictwa w stowarzyszeniach (wspieranie aktywności obywatelskiej młodych, zachęcanie do działania w Ochotniczych Strażach Pożarnych lub klubach sportowych);
- wprowadzenie Jugendkarte 1424 (dla młodzieży pomiędzy 14 a 24 rokiem życia opracowano bezpłatną Kartę Młodzieżową, która uprawnia do wielu zniżek, zapewnia ubezpieczenie, informuje o ciekawych imprezach i przedsięwzięciach. Zniżki obejmują kursy sportowe, wycieczki, uczestnictwo w przedsięwzięciach sportowych i rekreacyjnych);
- wsparcie prasy młodzieżowej (młodzież szkolna może otrzymać wsparcie finansowe na wydawanie własnej gazety);
- wsparcie dla młodych obywateli (pomoc dla organizacji młodzieżowych);
- stworzenie „N8 buzz" (gra słów, wymowa nachtbus, pol. autobus nocny) – stowarzyszenia, którego celem jest zapewnienie bezpiecznego powrotu młodzieży w godzinach wieczornych i nocnych (pomoc w dojeździe do domu). Stowarzyszenie prowadzi młodzieżówka Austriackiej Partii Ludowej[13].

3) Działania w zakresie opieki i pomocy osobom starszym, tj.:
- wprowadzenie pogotowia ratunkowego dla seniorów (seniorzy zostają wyposażeni w nadajnik, przy zegarku lub łańcuszku na szyi, który może wezwać pogotowie ratunkowe za pomocą jednego kliknięcia. Centrala otrzymuje automatycznie zgłoszenie miejsca i osoby);
- organizowanie przedsięwzięć edukacyjno-kulturalnych dla osób starszych (pomoc fachowa i organizacyjna);
- wprowadzenie aktiv-plus-Karte (karta uprawniająca do zniżek, bonusów, przeznaczona dla kobiet >55 i mężczyzn >60. roku życia; koszty do 7 euro na miesiąc);
- wsparcie urlopu dla seniorów (program dopłat do urlopu w wys. 50 euro na osobę na dla kobiet >55 i mężczyzn >60. roku życia);
- wprowadzenie dodatku remontowego dla rodzin (które dostosują domy mieszkalne dla potrzeb osób starszych - przebudowa, remont, w wys. do 10 tys. euro);
- wprowadzenie dodatku urlopowego dla krewnych opiekujących się osobami starszymi w domu (osoby, które opiekują się swoimi krewnymi, posiadającymi 3 grupę inwalidzką,

[13] Tamże s. 22

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

otrzymują 100 euro na urlop na terenie Austrii lub 120 Euro na urlop na terenie landu. Dotychczas skorzystało z tego programu ok. 50 tys. rodzin);

- stworzenie programu „da.sein“ (być blisko). Wolontariusze odwiedzają osoby chore i potrzebujące oraz spędzają z nimi czas[14].

4) Działania w obszarze oświaty.

Według zapewnień władz Dolnej Austrii tamtejszy model oświaty gwarantuje: utrzymanie małych szkół podstawowych, przeciwdziałanie spadkowi poziomu nauczania, dobrą jakość edukacji poprzez prowadzenie lekcji z głównych przedmiotów przez dwóch nauczycieli. Realizowane są też programy wsparcia dla dzieci i młodzieży, tj.:

- ✧ Top Talente Check – Szukanie Talentów (na wszystkich poziomach edukacji zagwarantowany jest bezpłatny program oceny umiejętności i predyspozycji poszczególnych uczniów);
- ✧ Top Stipendien Aktion, Top Kursgeld für Lehrlinge (stypendia dla uczniów i studentów, m.in. dofinansowanie do praktyk zagranicznych);
- ✧ przeznaczenie przez władze krajowe i Dolnoaustriacką Izbę Gospodarczą do 4 tys. euro na kursy zawodowe dla młodzieży, celem np. zdania egzaminów czeladniczych. Warunkiem otrzymania dofinansowania są dobre wyniki w nauce;
- ✧ program dopłat do biletów miesięcznych (studenci otrzymują 50 euro na zakup biletów miesięcznych komunikacji publicznej);
- ✧ program dodatkowej pomocy dla dzieci niepełnosprawnych i mających problemy z edukacją (pomoc w postaci korepetycji)[15].

5) Działania w obszarze pracy, tj.:

- stworzenie programu wsparcia dla osób 50+ (osoby powyżej 50. roku życia otrzymują pełny zwrot kosztów przeznaczanych na dokształcanie (maksymalnie do 2640 euro);
- realizacja projektu „Start up“ (pomoc dla młodych, wkraczających na rynek pracy w postaci kursów zawodowych);
- realizacja projektu „Job 2000“ dla osób długotrwale bezrobotnych (obejmuje kurs dokształceniowe i pomoc psychologiczną w poszukiwaniu pracy);
- wprowadzenie dodatku dla dojeżdżających do pracy (osoby codziennie dojeżdżające do pracy otrzymują dodatek w wysokości 40% kosztów za 11 biletów miesięcznych austriackich kolei, a osoby, które korzystają z publicznych środków transportu otrzymują dodatek na pokrycie 60% biletu miesięcznego).

6) Działania w obszarze zdrowia, tj.:

- przejęcie przez władze krajowe 27 szpitali regionu (odciążyło to gminy i pozwoliło im zaoszczędzić 290 mln euro);
- wprowadzenie bezpłatnych badań profilaktycznych dla dzieci i młodzieży <18 roku życia;
- wprowadzenie paszportu profilaktycznego (regularne wpisy do paszportu - 4 badania w ciągu 4 lat, uprawniają do otrzymania bonu na badania lekarskie).

7) Działania w sektorze gospodarki mieszkaniowej.

Spośród austriackich krajów związkowych Dolna Austria wydaje najwięcej środków na wspieranie mieszkalnictwa - ponad 500 mln euro rocznie. W 2007 r. pozwoliło to na wypłatę 28 tys. rodzin dodatków mieszkaniowych i zachowanie 30 tys. miejsc pracy. Ze środków na mieszkalnictwo realizowane są m. in. następujące projekty i programy:

[14] Tamże, s. 23
[15] Tamże, s.23

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- ✧ „Mój dom, moja elektrownia” (władze landu wspierają właścicieli domów własnościowych w ich rozbudowie i remontach, np. wyposażaniu w pompy cieplne, wymianie pieców CO);
- ✧ stworzono dolnoaustriacki portal mieszkaniowy (dla ułatwienia poszukiwania mieszkań i projektów domów, władze landu opracowały portal internetowy, zawierający szczegółowe informacje o dolnoaustriackim rynku mieszkaniowym);
- ✧ wprowadzono dodatki mieszkaniowe dla mieszkańców wyludniających się gmin (dla przeciwdziałania wyludniania obszarów wiejskich 99 gmin Dolnej Austrii wypłaca subsydia mieszkaniowe);
- ✧ wprowadzono dodatek mieszkaniowy dla osób poniżej 35 roku życia (osoby, które wyprowadzają się z domu rodziców bądź nabywają mieszkanie, otrzymują dodatek w wysokości do 10 tys. euro)[16].

B. **Płaszczyznę obywatelsko – informacyjną** (wspieranie działalności organizacji społecznych i ich rozbudowa o komunikację sieciową, wymianę doświadczeń i informacji).

Wraz ze wsparciem finansowym władze Dolnej Austrii zapewniły także usługi informacyjno-doradcze dla mieszkańców, które mają na celu rozpoznać ich problemy i potrzeby oraz w miarę możliwości rozwiązywać je lub zaspokajać.

Od 2009 r. w ramach działań obywatelsko – informacyjnych stworzono m. in. kilka serwisów telefonicznych przeznaczonych dla rodzin i pracowników na temat opieki i wsparcia osób starszych i potrzebujących;

Dużą rolę w realizacji idei budowy społecznego regionu modelowego mają odegrać także liczne (ponad 700) dolnoaustriackie stowarzyszenia, działające w ramach programu Odnowy Wsi. Wynika to z przekonania władz Dolnej Austrii, że zaangażowanie mieszkańców w działalność społeczną i obywatelską będzie się przekładać na poprawę jakości życia. Dlatego, w celu promocji pracy honorowej, wolontariatu oraz wymiany informacji i doświadczeń, w tym w ramach realizacji programu Odnowy Wsi, władze Dolnej Austrii uruchomił elektroniczną bazę danych projektów społecznych (Soziales und Generationen Datenbank).

Baza przeznaczona jest dla:

- osób, które potrzebują pomocy w codziennym życiu;
- osób zaangażowanych, które chcą efektywnie pomagać;
- osób, które szukają pomysłów na projekty i chcą się swoimi pomysłami dzielić;
- koordynatorów projektów, chcących się dzielić doświadczeniami.

3. Wizytowane instytucje pomocowe w Dolnej Austrii

Program wizyty studyjnej w Dolnej Austrii obejmował przede wszystkim zapoznanie się z działalnością placówek zapewniających pomoc i opiekę dla osób starszych. Były to:

- **Dom Pomocy Społecznej w St. Pölten** – regionalny dom pomocy społecznej, funkcjonujący od 2000 r., przeznaczony dla 121 pensjonariuszy, w tym dla 12 osób w oddziale hospicyjnym i 25 osób w oddziale dziennym.

  Ważną rolę w funkcjonowaniu Domu pełnią wolontariusze (40 osób), którzy wspomagają pracę etatowych pracowników. Wolontariusze (dotyczy to także innych placówek pomocy społecznej w Austrii) mają zagwarantowane ubezpieczenie OC i ubezpieczanie wypadkowe, wyżywienie, bezpłatne szkolenia i kursy oraz zapewniony zwrot kosztów dojazdu i udział

[16] Tamże, s. 24

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

w imprezach organizowanych przez placówki. Landowe domy pomocy społecznej funkcjonują w Dolnej Austrii w oparciu o wypracowane strategie i wartości:

- pełnego poszanowania wyjątkowej sytuacji życiowej beneficjenta,
- docenienia roli i znaczenia pracy zatrudnionych w tych placówkach pracowników,
- profesjonalizmu oraz racjonalnego gospodarowania zasobami,
- efektywnego wykonywania zadań i jednocześnie tworzenia atmosfery przyjaźni i „normalności".

- **Centrum Socjalne Senecura w Grafenwörth** – wyjątkowy system opieki dla osób cierpiących na demencję. Centrum przeznaczone jest dla 110 osób, a działalność prowadzona jest w 3 oddziałach: stacjonarnym dla osób o wysokim stopniu niepełnosprawności, paliatywnym oraz w części przeznaczonej dla osób samodzielnych (12 apartamentów). Ponadto Centrum prowadzi: 24-godzinną opiekę nad obłożnie chorymi w miejscu zamieszkania, stosuje różne formy terapii i formy wsparcia, w tym prowadzi punkt przedszkolny dla 20 dzieci.

  Centrum łączy funkcje opiekuńcze i integracyjne – wspomaga aktywizację starszych osób wymagających opieki i umożliwia kontakt dzieci z osobami starszymi. Poprzez wspólne spędzanie czasu, imprezy okolicznościowe (spotkania z okazji świąt, Dni dziecka itp.) dzieci uczą się szacunku i zrozumienia dla osób starszych, a starsi mają poczucie aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności.

  Ośrodek Senecura prowadzony jest przez stowarzyszenie, ale zasady finansowania są identyczne jak w domu regionalnym (landowym). Wyższy standard usług i warunków pobytu osiągnięto poprzez zabiegi oszczędnościowe: usługi pralnicze, żywieniowe, administracyjne (księgowość i kadry) są wykonywane przez instytucje zewnętrzne, co znacznie obniża koszty utrzymania. W Domu zatrudnionych jest 77 pracowników merytorycznych (pielęgniarki, opiekunki, pracownicy socjalni, terapeuci), przy czym połowę załogi stanowią wolontariusze ściśle współpracujący z personelem etatowym, oraz 2 pracowników administracyjnych, w tym Dyrektor.

  Centrum prowadzi zajęcia ergoterapii, zabaw ruchowych, muzykoterapii, dogoterapii, jest także ogród sensualny. Pensjonariusze często uczestniczą w wycieczkach i wyjazdach, w tym również z rodzinami.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Centrum Socjalne Senecura w Grafenwörth

Centrum Senecura jako placówka modelowa może być utworzona w każdej gminie, a rozwój placówek opiekuńczych dla starszych mieszkańców to sposób na tworzenie miejsc pracy oraz zachęta dla młodszego pokolenia do pozostania na wsi i w małych miejscowościach[17].

- **Centrum Społeczne w Würnitz** – to dom dziennego pobytu, który powstał dzięki zaangażowaniu obywateli 5-tysięcznej gminy. Dom powstał w wyniku realizacji projektu składającego się z 3 części: odnowy wsi (Dom powstał w budynku parafii i został wyremontowany zgodnie z miejscową tradycją i zagospodarowaniem terenu), wsparciem osób starszych (pomoc sąsiedzka i programy łączące pokolenia) oraz strategii g21 (informacyjno-edukacyjne społeczeństwo XXI wieku).

  Projekt jako modelowy dla całej Dolnej Austrii zrealizowano w ramach partnerstwa międzysektorowego (land, organizacje pozarządowe, gmina), którego celem jest aktywizacja społeczności lokalnej poprzez odwołanie się do dobrowolnej pracy na jej rzecz (wolontariat oraz zlecenie zadań III sektorowi) przy niewielkim udziale samorządu (bieżące utrzymanie, media itp.). Istotą tego projektu jest również wolontariat jako ważny element aktywizacji i integracji społecznej (ustalanie liczby możliwych godzin pracy, zastępstw, harmonogramu pracy);

[17] Inwestycja kosztowała 12 mln euro i w 70% została sfinansowana przez kraj związkowy. Ponadto gmina może zaciągać kredyt bankowy na bardzo korzystnych zasadach. Bieżący koszt utrzymania Domu finansowany jest w 50% przez Dolną Austrię, a w 50% przez samych mieszkańców.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Centrum Społeczne w Würnitz

- **Dom Pomocy Społecznej w Gminie Leobersdorf** – to miejsce zapewniające mieszkania wyposażone w systemy alarmowe oraz różne formy aktywizacji osób starszych. Dom posiada 49 mieszkań (2-pokojowych, z aneksem kuchennym, łazienką i pomieszczeniem gospodarczym). Każdy z mieszkańców ma zapewniony kontakt z rodziną, szeroką gamę usług rehabilitacyjnych i aktywizujących (udział w imprezach okolicznościowych, zajęciach plastycznych itp.). Koszt budowy placówki sfinansował w 75% land, a pozostałą część pokryła gmina. Bieżące koszty utrzymania pokrywają mieszkańcy (500 euro miesięcznie).

- **Centrum Doradztwa i Dziennego Pobytu HILFSWERK w St. Pölten** – stowarzyszenie o 35-letniej historii, działające w Dolnej Austrii na rzecz ok. 25 tys. mieszkańców. Hilfswerk prowadzi działalność w formie:
  - pomocy osobom chorym (opieka medyczna i mobilna, pomoc domowa dla prawie 9 tys. osób),
  - opieka nad trudną młodzieżą w formie doradztwa (1,6 tys. osób),
  - pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej (2,3 tys. osób);
  - opieki indywidualnej (5,5 tys. osób),
  - 7 tys. osób korzysta z telefonu alarmowego i posiłków (abonenci mogą poprzez telefon zamawiać usługi Hilfswerku, zgłosić problem, zamówić taxi czy lekarstwa. Przy telefonie zamontowany jest czujnik dymu, który natychmiast informuje o pożarze najbliższą jednostkę straży pożarnej, a wmontowany zegar przypomina abonentom o porach zażywania leków. Czujniki także rozpoznają upadki abonentów i natychmiast informują odpowiednie służby).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Centrum Doradztwa i Dziennego Pobytu HILFSWERK w St. Pölten

Stowarzyszenie zatrudnia 4,2 tys. osób, w tym 3 tys. wolontariuszy. Ze stowarzyszeniem stale współpracuje 13,1 tys. członków, sponsorów i darczyńców. Roczny budżet organizacji, która na terenie Dolnej Austrii ma 67 oddziałów i 200 ośrodków wynosi ok. 96 mln euro.

Stowarzyszenie kieruje się zasadą powszechności i dostępności usług, kierowanych do całej rodziny. Istotą działania organizacji jest udzielanie wsparcia rodzinie – a nie zastępowanie jej funkcji.

Ponadto działania stowarzyszenia wyróżnia:

- ścisła współpraca między personelem specjalistycznym a wolontariuszami,
- partnerstwo w stosunku do jednostek samorządowych i landu,
- swoboda i wolny wybór podmiotu świadczącego usługi społeczne,
- racjonalizacja wydatków, myślenie społeczne,
- pomoc poprzez samopomoc w celu aktywizacji życiowej i wzmocnienia indywidualnej jakości życia.

Obecnie stowarzyszenie wprowadziło dwie nowe formy wsparcia:

- mobilną pomoc i opiekę (dojazdy do osób chorych, samotnych z pomocą np. naprawy sprzętu domowego, pielęgniarską itp.);
- interwencję kryzysową (telefon alarmowy, z którego korzysta 7,2 tys. osób starszych i samotnych w Dolnej Austrii, przy czym tylko 19% zgłoszeń wymaga wysłania zespołu ratowniczego). Linia alarmowa znacznie poprawiła poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, umożliwia monitoring ich sytuacji życiowej, znacznie obniżając koszty (81% zgłoszeń nie wymaga interwencji i bezpośredniej pomocy).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Podręczny zestaw alarmowy klientów HILFSWERK

Ważnym elementem działań stowarzyszenia jest opieka nad 4 tys. osób niepełnosprawnych. Polega ona na opiece mobilnej, wizytach lekarza w domu, opiece 24-godzinnej (forma przejściowa między opieką stacjonarną a środowiskową) oraz opiece paliatywnej.

Telefon alarmowy w Centrum Doradztwa i Dziennego Pobytu HILFSWERK – schemat

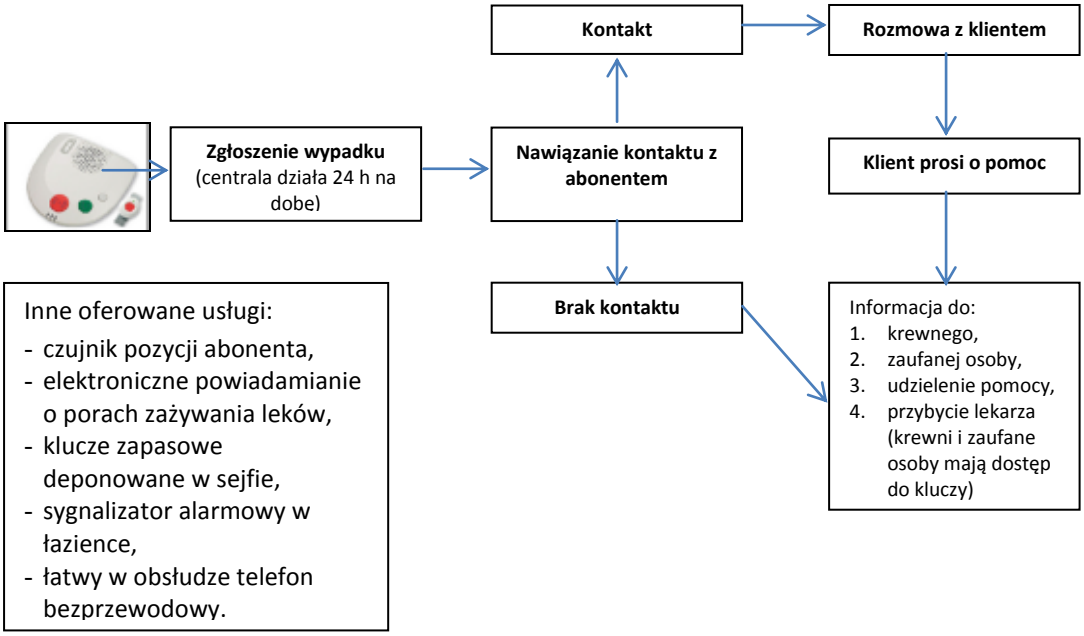

4. Polski i austriacki system pomocy społecznej – różnice i podobieństwa

Austriacki system zabezpieczenia społecznego obejmuje ubezpieczenia: zdrowotne, wypadkowe (wypadki przy pracy i choroby zawodowe), emerytalno-rentowe oraz ubezpieczenie od utraty pracy. W ramach tego systemu wypłacane są również zasiłki wychowawcze, świadczenia rodzinne, a także zasiłki opiekuńcze. Poza zabezpieczeniem społecznym i zasiłkami

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

opiekuńczymi (które w Austrii mają charakter ubezpieczeniowy) istnieje system pomocy społecznej zarządzany przez okręgowy organ administracyjny i władze lokalne[18].

System pomocy społecznej (od 2012 r. nazwany w Austrii systemem gwarantowanych zasobów minimalnych) to zbiór różnego typu świadczeń, mających na celu zapewnienie godnego życia osobom, które nie są w stanie samodzielnie ponosić dziennych kosztów utrzymania (własnych i swojej rodziny).

Standardy minimalne (kryteria dochodowe) ustalane są w każdym kraju związkowym niezależnie, ponieważ austriacki model pomocy społecznej wyróżnia wysoki stopień decentralizacji i swoboda krajów związkowych w zakresie ustalania kryteriów i zasad udzielania pomocy.

W 2010 r. najniższe kryterium dochodowe w Austrii wynosiło dla 4-osobowej rodziny (2 rodziców i 2 dzieci) 1 399 euro. Gwarantowane zasoby minimalne wypłacane są w formie różnicy między dochodem osoby/rodziny, a tym kryterium lub w przypadku braku dochodów w pełnej wysokości kryterium. Okres wypłaty tych świadczeń nie jest ograniczony – trwa tak długo jak wymaga tego sytuacja beneficjenta[19].

Szczególną rolę w systemie zabezpieczenia społecznego Austrii zajmuje opieka długoterminowa, przeznaczona dla licznej grupy osób niesamodzielnych, które wymagają opieki przez co najmniej 50 godzin tygodniowo lub prognozowany okres opieki będzie trwać przez co najmniej 6 miesięcy. Polega ona na udzielaniu świadczeń rzeczowych (wizyty domowe, opieka domowa, opieka 24-godzinna, dowożenie posiłków, opieka pielęgniarki środowiskowej, opieka psychospołeczna) oraz świadczeń pieniężnych, których celem jest zrekompensowanie wydatków związanych z opieką długoterminową oraz zabezpieczenie potrzeb osób pozostających na utrzymaniu beneficjenta. Świadczenia rzeczowe mogą obejmować również poradnictwo, grupy wsparcia i grupy samopomocowe, a świadczenia pieniężne przyznawane są w razie niepełnosprawności fizycznej, umysłowej, emocjonalnej i sensorycznej. W przypadku opieki długoterminowej każdy kraj związkowy Austrii ustala własne standardy udzielania świadczeń i sposób ich refundacji.

Działania opiekuńcze na rzecz osób starszych realizowane są w szczególny sposób w Dolnej Austrii, gdzie zjawisko starzenia się społeczeństwa, niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej ludności, a zwłaszcza „odpływ" ludności w wieku produkcyjnym z miast do wsi, powodują konieczność wzmocnienia i zwiększenia zakresu działań na rzecz poprawy sytuacji najstarszego pokolenia.

Celem dolnoaustriackiej polityki społecznej jest stworzenie przyjaznego i finansowo efektywnego systemu pomocy dla osób starszych. Spośród ok. 1,6 mln mieszkańców landu dotychczas opieką socjalno-medyczną objęto 15 tys. osób. Dolna Austria jako pierwszy land w Austrii wprowadziła 24-godzinny model pomocy geriatrycznej (korzysta z niej ok. 4 tys. osób), który jest wzorem dla innych regionów kraju. Do 2015 r. planowane jest dalsze inwestowanie w ten obszar pomocy społecznej (do ponad 205 mln euro), co ma pozwolić na stworzenie 880 dodatkowych miejsc pobytu.

Polski system pomocy społecznej działa w oparciu o wspólną dla wszystkich województw kraju ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz liczne rozporządzenia ministerstwa ds. zabezpieczenia społecznego.

Zgodnie z zapisami tej ustawy:

[18] Twoje uprawnienia do zabezpieczenia społecznego w Austrii s. 7, Your social security rights in Austria_pl.pdf (05.07.2012 r., godz. 12^{00})

[19] Tamże, s. 35

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

— prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryterium dochodowego, ustalonego w oparciu o próg interwencji socjalnej. Od dnia 1 października 2006 r. dla osoby samotnie gospodarującej jest nim dochód nie przekraczający kwoty 477 zł, natomiast dla osoby w rodzinie – kwota 351 zł [20]. Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć kwoty uprawniające do zasiłków okresowego i celowego. Pomoc udzielana jest przez ośrodki pomocy społecznej działające w każdej gminie na podstawie decyzji administracyjnej, od której klientom służy odwołanie.
— świadczenia pomocy społecznej obejmują w szczególności:
  - wypłatę świadczeń pieniężnych,
  - pracę socjalną,
  - poradnictwo prawne, psychologiczne, pedagogiczne,
  - pomoc w formie dożywiania,
  - zapewnienie miejsc pobytu w: domach pomocy społecznej, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy i innych ośrodkach wsparcia,
  - pomoc w formie usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
  - zapewnienie opieki w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieciom pozbawionym opieki rodziców biologicznych.

Większość form pomocy udzielana jest w ramach struktur publicznych: ośrodków pomocy społecznej (w gminie) oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie (w powiecie) i podporządkowanych im instytucji. Natomiast w ścisłej współpracy z instytucjami publicznymi działają również organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje), kościoły, a także w niewielkim zakresie – wolontariat.

Działania skierowane do osób starszych i niepełnosprawnych polegają na udzielaniu wszechstronnej pomocy i opieki osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, które z różnych przyczyn – w tym przede wszystkim podeszłego wieku, przewlekłej choroby, niesprawności, mimo iż wykorzystują własne możliwości, najbliższej rodziny i otoczenia, nie są w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych.

W 2011 r. na terenie woj. opolskiego funkcjonowały następujące instytucje świadczące pomoc osobom starszym i niepełnosprawnym:

- 71 ośrodków pomocy społecznej, które w 2011r. objęły pomocą 38 706 mieszkańców województwa, w tym: 6 804 rodziny emerytów i rencistów – 18%;
- 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie, które w 2011r. udzieliły wsparcia 2 549 osobom;
  — wśród przyczyn udzielenie pomocy – niepełnosprawność i długotrwała choroba zajmują 3 i 4 miejsce po bezrobociu i ubóstwie jako głównych przyczynach korzystania z pomocy społecznej. Z powodu niepełnosprawności objęto pomocą 6 739 rodzin (17%), a z powodu długotrwałej choroby – 8 003 rodziny (21%);
- 28 domów pomocy społecznej, w tym 27 ponadgminnych i 1 gminny (34 domy razem z filiami), na 2 952 miejsca, w tym:
  - 7 domów dla osób w podeszły wieku na 260 miejsc,
  - 5 domów dla osób w podeszłym wieku i somatycznie chorych na 350 miejsc,
  - 2 domy dla osób w podeszły wieku i niepełnosprawnych fizycznie na 196 miejsc;
  - 1 dom dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i somatycznie chorych na 42 miejsca,

[20] Od 1 października 2012 r. będą obowiązywać nowe kryteria dochodowe (dla osoby samotnie gospodarującej 542 zł, a dla osoby w rodzinie 456 zł).

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- 1 dom dla osób w podeszłym wieku, somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie na 235 miejsc oraz
- 1 dom dla przewlekle psychicznie chorych z 29 miejscami dla osób w podeszłym wieku.

Łącznie w DPS-ach woj. opolskiego znajduje się: 785 miejsc dla osób w podeszłym wieku, 234 miejsca dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz 93 miejsca dla osób niepełnosprawnych fizycznie, tj. razem 1 112 miejsc. Stawia to województwo w czołówce regionów o najwyższym wskaźniku liczby miejsc w DPS-ach na 10 tys. mieszkańców (wskaźnik dla woj. opolskiego wynosi 29, średnia dla Polski – 20).

Tabela 10. Domy pomocy społecznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych w woj. opolskim

Typ domu	Lokalizacja	DPS-y dla osób starszych, niepełnosprawnych			
		Liczba placówek	Liczba miejsc		
			podeszły wiek	somatycznie chorzy	niepełnosprawni fizycznie
Dla osób w podeszłym wieku	Grodków, Borki Wlk.(oleski), Grabina (nyski), Namysłów, Krapkowice, Prudnik. Kamionek (gm. Gogolin)	7	260	x	x
Dla osób w podeszłym wieku i przewlekle chorych somatycznie	Koperniki (nyski), Dobrzeń Wlk. (opolski), Opole (ul. Szpitalna i Dom Kombatanta),	4	240	110	x
Dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie	Strzelce Opolskie	1	110	82	43
Dla osób przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie	Korfantów i Kluczbork	2	146	x	50
Dla osób niepełnosprawnych intelekt-ualnie i przewlekle somatycznie chorych	Prószków (opolski)	1	x	42	x
Dla osób przewlekle psychicznie chorych, w tym dla osób w podeszłym wieku	Klisino - filia w Głubczycach	1	29	x	x
Razem	**x**	**16**	**785**	**234**	**93**

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.

- 7 hospicjów dla ok. 1 000 pacjentów, tj. Centrum Opieki Paliatywnej Caritas Diecezji Opolskiej w Starych Siołkowicach, Stowarzyszenie Auxilium „Hospicjum Św. Arnolda Janssena" w Nysie, Namysłowskie Centrum Zdrowia Spółka Akcyjna Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Namysłowie, Stowarzyszenie „Hospicjum Ziemi Kluczborskiej Św. Ojca Pio" w Byczynie, Centrum Opieki Hospicyjnej funkcjonujące w ramach Stowarzyszenia Hospicjum Opolskie w Opolu, Fundacja Opolskie Hospicjum dla Dzieci w Opolu i NZOZ „Samarytanin" w Opolu. Ponadto w marcu 2012 r. otwarte zostało w Opolu Hospicjum „Betania";
- 4 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku (liczba miejsc 136);
- 11 środowiskowych domów samopomocy dla 524 osób z zaburzeniami psychicznymi;

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 11. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim

Lp.	POWIAT/GMINA	ŚDS-y w 2011 r.	
		liczba placówek	liczba miejsc
1	brzeski – Brzeg	0	0
2	głubczycki – Nowe Gołuszowice	1	60
3	kędzierzyńsko-kozielski – Kędzierzyn-Koźle	1	45
4	kluczborski – Kluczbork	1	47
5	krapkowicki – Krapkowice	1	43
6	namysłowski – Namysłów	1	40
7	nyski – Nysa	1	50
8	oleski – Sowczyce	1	30
9	Opole miasto	2	90
10	opolski	0	0
11	prudnicki – Prudnik	1	60
12	strzelecki – Strzelce Opolskie	1	59
RAZEM		**11**	**524**

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.

- 13 dziennych domów pomocy dla 1 306 osób starszych (w 2011 r. przebywało w nich 1 983 osoby);

Tabela 12. Dzienne domy pomocy w woj. opolskim

Lp.	Gmina	DDP-y w 2011r.		
		Liczba jednostek	Liczba miejsc	Liczba korzystających
1	Głubczyce	1	136	136
2	Kędzierzyn-Koźle	5	480	599
3	Krapkowice	1	50	78
4	Nysa	1	60	180
5	Opole	3	460	850
6	Prudnik	1	60	80
7	Zdzieszowice	1	60	60
	Razem	**13**	**1 306**	**1 983**

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.

- 10 noclegowni i schronisk dla 351 osób bezdomnych (w 2011 r. korzystało z nich 562 osoby), w tym: 4 noclegownie w Strzelcach Opolskich, 2 w Głubczycach, po 1 w Nysie, Opolu, Skarbimierzu, Otmuchowie;
- 5 mieszkań chronionych (przeznaczonych głównie dla młodzieży opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze lub rodziny zastępcze) – brak mieszkań chronionych dla osób starszych;
- 6 ośrodków interwencji kryzysowej oraz 4 punkty interwencji kryzysowej (w 2011 r. pomocy udzielono w nich 3 784 osobom); ośrodki mieszczą się w: Kluczborku, Krapkowicach, Namysłowie, Nysie, Opolu, Prudniku;

a także :

- 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, które udzieliły pomocy 759 osobom (Opole i Kędzierzyn- Koźle);
- 14 jednostek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, które udzieliły porad dla 5 981 osób;
- 15 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyły 443 osoby niepełnosprawne;

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 13. Warsztaty terapii zajęciowej w woj. opolskim

Lp.	Powiat	WTZ-y w 2011 r.	
		Liczba jednostek	Liczba uczestników
1	brzeski	3	75
2	głubczycki	1	20
3	kędzierzyńsko kozielski	1	38
4	kluczborski	1	30
5	krapkowicki	1	30
6	namysłowski	1	25
7	nyski	2	65
8	oleski	2	65
9	opolski	1	30
10	Opole Miasto	1	30
11	prudnicki	0	0
12	strzelecki	1	35
	Razem	**15**	**443**

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.

- 2 zakłady aktywności zawodowej - w Opolu i Branicach dla 102 uczestników,
- 21 klubów seniora dla 1 700 uczestników oraz 7 uniwersytetów III wieku na 1 447 miejsc,

Tabela 14. Kluby seniora i Uniwersytety III wieku w woj. opolskim

Powiat	Gmina	Kluby seniora		Uniwersytety III wieku	
		Liczba jednostek	Liczba uczestników	Liczba jednostek	Liczba uczestników
brzeski	Lewin Brzeski	1	30	-	-
	Kietrz	3	80	-	-
kędzierzyńsko-kozielski	Bierawa	1	12	-	-
kluczborski	Byczyna	1	160	-	-
	Kluczbork	2	57	1	310
	Wołczyn	1	240	-	-
krapkowicki	Gogolin	1	200	1	50
nyski	Głuchołazy	1	15	1	43
oleski	Dobrodzień	1	124	-	-
	Gorzów Śląski	4	248	-	-
Miasto Opole	Opole	0	0	1	531
opolski	Dobrzeń Wlk.	1	264	-	-
	Niemodlin	1	37	-	-
	Tułowice	1	18	-	-
prudnicki	Prudnik	0	0	2	490
strzelecki	Strzelce Op.	1	25	-	-
	Zawadzkie	1	190	1	23
	Razem	**21**	**1 700**	**7**	**1 447**

Źródło: opracowanie własne OIS ROPS w Opolu

- 24 zakłady pracy chronionej, w których zatrudnionych było 2 881 osób, w tym 353 osoby z zaburzeniami psychicznymi.

Ponadto w ramach pomocy środowiskowej osobom starszym i niepełnosprawnym udziela się pomocy w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (w 2011 r. usługami objęto 2 365 osób, w tym 427 osób specjalistycznymi usługami opiekuńczymi).

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Mapa 1. Instytucje i placówki pomocy społecznej w woj. opolskim

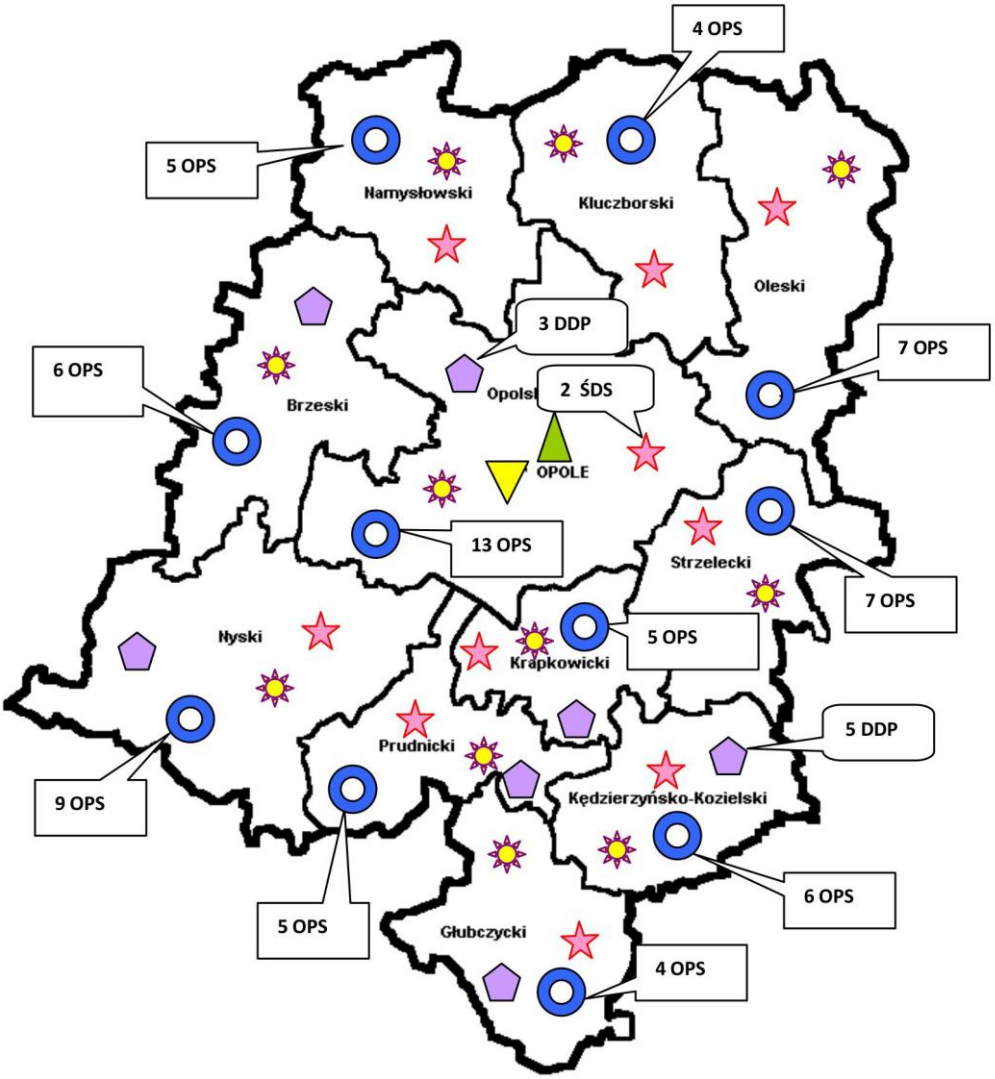

OPOLSKI URZĄD WOJEWÓDZKI W OPOLU – WYDZIAŁ POLITYKI SPOŁECZNEJ

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLU

POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE – 11 *(wszystkie powiaty ziemskie)*

OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ – 71 *(wszystkie powiaty)*

ŚRODOWISKOWY DOM SAMOPOMOCY – 11 *(Strzelce Opolskie, Nowe Gołuszowice, Kluczbork, Kędzierzyn-Koźle, Krapkowice, Nysa, Opole – 2, Prudnik, Namysłów, Olesno)*

DZIENNY DOM POMOCY – 13 *(Kędzierzyn-Koźle – 5, Opole – 3, Brzeg, Krapkowice, Prudnik, Głubczyce, Nysa)*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Mapa 2. Instytucje pomocy społecznej w woj. opolskim – domy pomocy społecznej

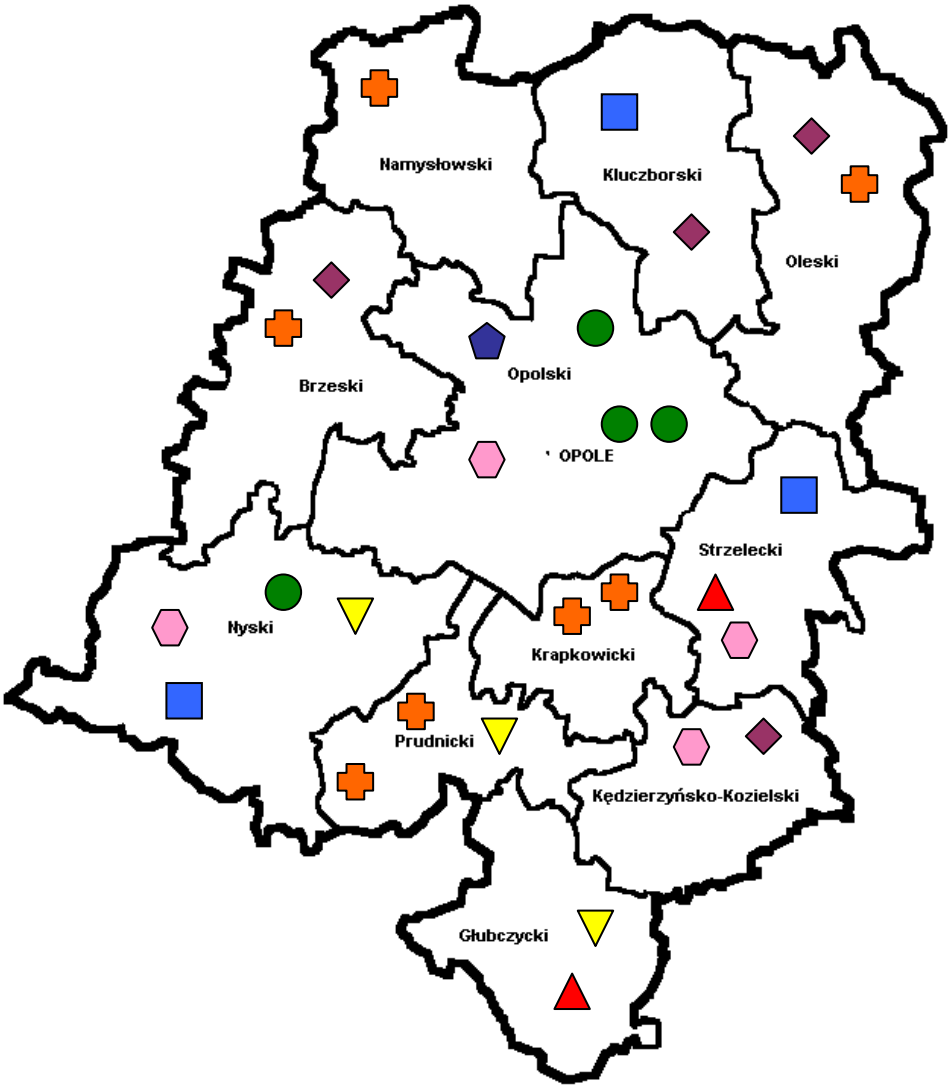

- DPS dla osób w podeszłym wieku – 7 (Grodków, Krapkowice, Prudnik, Namysłów, Grabina, Borki Wielkie, Kamionek/ Gmina Gogolin)
- DPS dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych – 4 (Koperniki, Opole – 2 domy, Dobrzeń Wielki)
- DPS dla osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych i osób niepełnosprawnych fizycznie – 3 (Kluczbork, Strzelce Opolskie, Korfantów)
- DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych – 3 i 5 filii (Klisino, Nysa, Racławice Śląskie)
- DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 2 (Kietrz, Kadłub)
- DPS dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 4 (Jędrzejów, Gierałcice, Kędzierzyn-Koźle, Radawie)
- DPS dla osób dorosłych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 4 (Kędzierzyn-Koźle, Zawadzkie, Czarnowąsy, Nysa)
- DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i osób przewlekle somatycznie chorych – 1 (Prószków)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Organizacje pozarządowe, zajmujące się wsparciem osób niepełnosprawnych realizują działania na ich rzecz m. in. w ramach konkursów ogłaszanych przez administrację publiczną oraz programów rządowych i samorządowych, w tym współfinansowanych z UE.

Według badania Klon/Jawor w 2010 r. w woj. opolskim na każde 10 tys. mieszkańców przypadało 20 fundacji i stowarzyszeń. Jest to wskaźnik bliski średniej wartości dla całego kraju. Przy czym należy zaznaczyć, że w woj. opolskim odnotowano w latach 2005 – 2010 jeden z największych w kraju, przyrost nowych organizacji pozarządowych (w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców)[21]. Według danych stowarzyszenia Klon/Jawor w 2010 r. w woj. opolskim zarejestrowano 4 076 organizacji, w tym 382 organizacje posiadające status pożytku publicznego[22].

Liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych w woj. opolskim wynosi ok. 2 500, w tym w obszarze pomocy i integracji społecznej działa ok.1 300.

Tabela 15. Liczba organizacji pozarządowych działających w wybranych obszarach w woj. opolskim

Lp.	Obszar działania	Liczba organizacji
1.	Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom w trudnej sytuacji życiowej	464
2.	Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	193
3.	Działalność na rzecz osób starszych	39
4.	Działalność charytatywna	112
5.	Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologii	74
6.	Przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój gospodarczy	247
7.	Promocja i organizacja wolontariatu	94
8.	Wspieranie NGO	30

Źródło: opracowanie własne OIS ROPS w Opolu

Tabela 16. Wiodące organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi w woj. opolskim

Lp.	Nazwa organizacji
1.	Wojewódzkie Towarzystwo Walki z Kalectwem w Opolu
2.	Stowarzyszenie Rodziców, Przyjaciół Dzieci i Młodzieży, Osób ze Specjalnymi Potrzebami przy Publicznym Przedszkolu nr 2 z Oddz. Integracyjnymi w Kluczborku
3.	Opolskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Zespołem Downa w Opolu
4.	Opolskie Forum Organizacji Socjalnych
5.	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Opolskiej Chorągwi
6.	Stowarzyszenie Na Rzecz Autyzmu „Uczymy się żyć razem" w Opolu
7.	Olimpiady Specjalne Polska Opolskie w Kędzierzynie Koźlu
8.	Fundacja Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym w Opolu
9.	Stowarzyszenie Kultury Osób Niepełnosprawnych „WIĘŹ" w Paczkowie
10.	Kluczborskie Towarzystwo Pomocy Sprawnym Inaczej „MUMINKI"
11.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „NADZIEJA" w Kluczborku
12.	Fundacja „SYNERGIA" w Opolu
13.	Stowarzyszenie Przyjaciół i Osób Niepełnosprawnych „Pomóżmy Im" w Lewinie Brzeskim
14.	Fundacja PRODESTE w Opolu
15.	Stowarzyszenie Aktywnej Pomocy Rodzinie „ALTERNATYWA" – S.A.P.R.A. w Prudniku
16.	Caritas Diecezji Opolskiej

Źródło: opracowanie własne OIS ROPS w Opolu

[21] Zob. J. Herbst, J. Przewłocka, *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*. Stowarzyszenie Klon/Jawor. Warszawa 2011, s.21

[22] http://bazy.ngo.pl/ (10.10.2011 r., godz. 13^{00})

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 17. System pomocy społecznej w Polsce – różnice i podobieństwa

Kategorie	System pomocy społecznej w Polsce i Austrii	
	Polska	**Austria**
Sposób funkcjonowania systemu	Pozorna decentralizacja (pomoc realizowana jest przez samorząd terytorialny, ale na podstawie jednej centralnej ustawy i innych rozporządzeń).	Decentralizacja i pełna swoboda krajów związkowych w zakresie kryterium dochodowego i zasad udzielania pomocy (na podstawie ogólnych ustaw państwowych).
Zasady finansowania	Trzy źródła finansowania - budżet państwa, samorząd powiatowy i gminny oraz inne podmioty niepubliczne.	Większość zadań finansuje kraj związkowy. Tylko część kosztów pokrywa gmina i beneficjenci lub inne podmioty niepubliczne (w przypadku odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej zrezygnowano z alimentacji rodziny).
Struktura organizacyjna	Świadczenia udzielają jednostki publiczne (ośrodki pomocy społecznej w gminach i powiatowe centra pomocy społecznej w powiatach).	Pomoc organizowana jest przez rożne instytucje, w tym liczne organizacje pozarządowe oraz bardzo dużą grupę wolontariuszy - duża swoboda w zlecaniu zadań publicznych III sektorowi.
III sektor i wolontariat	Zbyt mały w stosunku do potrzeb III sektor i wolontariat oraz prawie całkowity brak lub mały zakres partnerstwa międzysektorowego.	Bardzo liczny i prężny III sektor, duża liczba wolontariuszy, liczne przykłady współpracy i partnerstwa.
Podstawowe wartości	Pomoc społeczna działa w oparciu o zasadę: pomocy poprzez samopomoc, wzmocnienie aktywności jednostki, odpowiedzialność rodziny (alimentacja).	Bardziej niż w Polsce stosowana jest zasada solidarności, zwłaszcza pokoleniowej - świadczenia opiekuńcze i pielęgnacyjne mają charakter ubezpieczeniowy (nowa subsydiarność - zwiększenie roli państwa i samorządu, w tym środków publicznych na zadania pomocy społecznej).
Kryterium uprawniające do świadczeń	Jedno wspólne kryterium uprawniające do świadczeń z pomocy społecznej (wysokość ustalona w 2006 r. - 351 zł na osobę w rodzinie i 477 zł dla osoby samotnej).	Różne, w zależności od landu kryterium uprawniające do pomocy (najniższe w 2010 r. - 1399 euro dla 4-sobowej rodziny - 2 dorosłych i 2 dzieci).
Alimentacja	Obowiązkowa	Nie obowiązuje w przypadku pobytu w domu pomocy społecznej.
Zróżnicowanie form pomocy	Mało zróżnicowane formy pomocy, szczególnie w środowisku - zbyt mało miejsc w domach dziennego pobytu, środowiskowych domach samopomocy, klubach i innych ośrodkach wsparcia, mały udział III sektora i bardzo mała liczba wolontariuszy.	Wysoki stopień zróżnicowania form wsparcia na każdym poziomie opieki, duży udział III sektora i wolontariatu.
Partnerstwo z sektorem prywatnym	Nikły lub ograniczony zakres współpracy.	Duży zakres partnerstwa i współpracy.
Opieka nad osobami starszymi	Obowiązkowa, wynikająca z ustawy	Obowiązkowa, ale zróżnicowana w każdym z landów
Zasady przyjmowania do DPS	Według typu zachorowania.	Według stopnia niepełnosprawności (I do VII).
Finansowanie DPS	Opiera się na dochodzie mieszkańca (70%) oraz (30%) dochodzie rodziny lub gdy rodzina nie jest w stanie ponosić tego kosztu opłatę za pobyt ponosi gmina (gmina miejsca zamieszkania osoby przed umieszczeniem).	W 60-70% pochodzi z dochodu mieszkańca, a pozostałe środki opłaca land lub gmina (rodzina nie ponosi odpłatności, ponieważ nie otrzymuje zasiłku pielęgnacyjnego).
Funkcjonowanie DPS	Dom jako jednostka samodzielna, wykonująca sama wszystkie zadania, odizolowana od otoczenia. Brak możliwości pełnienia wielu funkcji równocześnie.	Dom zleca "na zewnątrz" wykonanie wszystkich zadań technicznych i administracyjnych, "otwartość" i wielofunkcyjność

Źródło: opracowanie własne OIS ROPS w Opolu

5. Wnioski

Pomimo ograniczeń, wynikających z funkcjonowania systemu pomocy społecznej w Polsce (prawno-organizacyjnych i finansowych) część rozwiązań i sposobów działania, dostrzeżonych

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

w trakcie wizyty, może być szybko zaadoptowana w Polsce. Dotyczy to szczególnie form wsparcia adresowanych do osób starszych, ponieważ starzenie się społeczeństwa jest – podobnie jak w Austrii, jednym z najpoważniejszych wyzwań regionalnej polityki społecznej woj. opolskiego.

Na przykładzie działań pomocowych i opiekuńczych uczestnicy wizyty mogli zaobserwować „odtwarzanie się" kapitału społecznego małych miejscowości, rozwój integracji społecznej mieszkańców i działania mające na celu „zatrzymanie odpływu" młodych osób do dużych miast.

Zaobserwowano, że działania pomocowe to nie koszt, a raczej inwestycja, która zwraca się w postaci wzrostu znaczenia i atrakcyjności gminy, a podejmowane inicjatywy zawsze kierowane są do najszerszego kręgu odbiorców – łącząc pokolenia, grupy zawodowe, sąsiedzkie i towarzyskie.

Dolnoaustriacki system pomocy społecznej na rzecz osób starszych wyróżnia kilka zjawisk i cech, które rzadko występują w Polsce. Są to:

- wielofunkcyjne działanie placówek stacjonarnych (w obszarze działania domów pomocy społecznej znajdują się najczęściej: oddziały dzienne z szeroką gamą aktywnych form wsparcia, oddziały paliatywne i mobilne);
- placówki zlecają wykonanie różnorodnych usług technicznych (żywieniowych, pralniczych, sprzątania) i administracyjnych (kadry i księgowość) firmom zewnętrznym, co powoduje obniżenie kosztów działalności;
- placówki koncentrują się na działaniach merytorycznych – opieka i wsparcie przebiega wg ścisłego planu działania, na podstawie stale aktualizowanej diagnozy medycznej i społecznej;
- Domy prowadzą ścisłą współpracę ze środowiskiem społecznym – rodzinnym (najbliższa rodzina mieszkańców), sąsiedzkim (otoczenie sąsiedzkie), lokalnym (gmina, land). Przebiega to w formie stałych spotkań, imprez okolicznościowych, stałej współpracy;
- praca wolontariuszy i ich aktywny udział w opiece nad mieszkańcami (poważne traktowanie wolontariatu, harmonogram współpracy, liczebność grup wolontariackich - na każdego pracownika etatowego przypada jeden wolontariusz);
- istotny udział w systemie pomocy społecznej III-go sektora (1/3 domów pomocy społecznej w Dolnej Austrii prowadzą stowarzyszenia i fundacje, a land i gminy pełnią rolę kontrahenta ważnych usług społecznych);
- szczególną rolę przypisuje się integracji społecznej mieszkańców z całym otoczeniem (rodzinnym, sąsiedzkim, społecznością lokalną), a także elementom edukacyjnym funkcjonowania placówek stacjonarnych (oddział przedszkolny w Domu Senecura, udział młodzieży szkolnej w zajęciach aktywizujących starszych mieszkańców Domu);
- aktywizacja życiowa beneficjentów (aktywność na każdym etapie życia i sprawności człowieka, dostosowana do możliwości i oczekiwań mieszkańców Domów),
- połączenie wielu funkcji pomocy środowiskowej (pomoc realizowana przez organizację pozarządową HILFSWERK) w jednym ośrodku (pomocy socjalnej, pedagogicznej, poradnictwa i doradztwa zawodowego oraz funkcji opiekuńczej). Pomoc skierowana jest do całej rodziny i prowadzona kompleksowo, w sposób bardzo zorganizowany (plan działania, monitoring sytuacji i harmonogram działań). Jest także ścisła współpraca z wolontariatem, którego umiejętności i kwalifikacje są systematycznie podnoszone.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

6. Realizowane i planowane działania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie ograniczania skutków depopulacji i starzenia się społeczeństwa

6.1 Działania realizowane

Działania w zakresie integracji i aktywizacji osób starszych i niepełnosprawnych realizowane są na podstawie następujących dokumentów strategicznych:

- ✧ Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego;
- ✧ Wojewódzkiej strategii w zakresie polityki społecznej na lata 2002-2015.

Działania te obejmują 3 główne filary:

6.1.1 Kształtowanie świadomości społecznej wobec starości i niesprawności	**6.1.2 Wzmocnienie systemu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych**	**6.1.3 Zwiększanie aktywności społecznej, w tym wolontariatu, osób starszych niepełnosprawnych**

6.1.1 Kształtowanie świadomości społecznej wobec starości i niesprawności

Kształtowanie świadomości społecznej na temat osób starszych, ich praw, potrzeb, możliwości jest istotnym czynnikiem wyrównywania szans seniorów, sprzyja integracji społecznej i przeciwdziała wykluczeniu społecznemu. Istotne znaczenie ma przełamywanie utrwalonych stereotypów i postrzeganie osób starszych jako aktywnych w życiu społecznym.

Prowadzone sukcesywnie działania Samorządu Województwa obejmują:

6.1.1.1 upowszechnianie wiedzy na temat starzenia się i jego konsekwencji

W tym celu organizowane są konferencje, imprezy integracyjne, kampanie społeczne na rzecz osób starszych.

- W ramach obchodów Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, ROPS w Opolu zrealizował projekt pn. **„Kolorowa jesień życia**" (o wartości 50 tys. zł), w ramach którego podjęto następujące działania:
  - zorganizowano konferencję pn. „Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób starszych", w której uczestniczyli przedstawiciele instytucji pomocy i integracji społecznej regionu. Poruszana problematyka dotyczyła niekorzystnych zmian demograficznych, a także problemów związanych z dyskryminacją, wykluczeniem społecznym, ubóstwem, przemocą wobec osób starszych. Istotnym walorem konferencji była możliwość wymiany i upowszechnienia dobrych praktyk zapobiegających ubóstwu i wykluczeniu społecznemu seniorów, a także zachęcenie ich do pracy w ramach wolontariatu;
  - z okazji Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem zorganizowano koncert, w którym uczestniczyło ok. 300 osób. W jego trakcie rozdawano materiały promujące idee Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym 2010 (plakaty, ulotki, gadżety);

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

— opracowano, wydrukowano oraz rozdystrybuowano 500 szt. publikacji pn. „Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób starszych”.

- W 2010 r. ROPS w Opolu realizował projekt, którego celem było upowszechnienie wiedzy na temat przemocy i jej negatywnych skutków ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. W ramach projektu „**Opolskie przeciw przemocy”,** finansowanego ze środków Rządowego Programu Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań „Razem Bezpieczniej” zostały podjęte następujące działania mające na celu wsparcie osób starszych”:
  — przeprowadzono kampanię społeczno-informacyjną, przygotowano i zlecono emisję spotu antyprzemocowego w lokalnych mediach, przekazano informacje do prasy, wydrukowano ulotki, plakaty, które zostały rozpowszechnione na terenie Opolszczyzny, zorganizowano konferencję pn. „Godne życie – problematyka przemocy ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i niepełnosprawnych”, zorganizowano otwartą kampanię społeczną (marsz przeciw przemocy, emisja spotu antyprzemocowego na telebimach, kolportaż ulotek, spektakl o przemocy, bezpłatne porady specjalistów);
  — przygotowano programy szkoleniowe z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeprowadzono cykl szkoleń interdyscyplinarnych dla 60 pracowników tzw. pierwszego kontaktu, tj. służby zdrowia, pracowników socjalnych, przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, przedstawicieli sądów i edukacji, organizacji pozarządowych;
  — sfinansowano utworzenie dwóch pokoi przesłuchań, tzw. niebieskich pokoi w Komendach Powiatowych Policji;
  — wydano publikację, pt. „Godne życie – problematyka przemocy ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i niepełnosprawnych”.

6.1.1.2 wsparcie instytucji pomocy i integracji społecznej w zakresie włączania osób starszych do działań na rzecz rozwoju środowiska lokalnego, w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert

- Samorząd Województwa udzielił dotacji Polskiemu Związkowi Emerytów, Rencistów i Inwalidów na realizację corocznych imprez integracyjnych dla osób starszych i niepełnosprawnych (w latach 2008-2011 Związek otrzymał łącznie 44 tys. zł);
- Samorząd Województwa udzielił dotacji Towarzystwu Walki z Kalectwem (Oddział w Opolu) na realizację imprez integracyjnych dla osób starszych (prelekcje, warsztaty, kursy oraz zajęcia o tematyce prozdrowotnej i o charakterze sportowym, a także w 2009 r. – na organizację spartakiady osób starszych. Łącznie w latach 2008-2009 Towarzystwo otrzymało 32 tys. zł;
- udzielono dotacji dla Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Opolu na realizację działań regionalnych na rzecz integracji osób starszych (wycieczki i spotkania integracyjne) – 4 tys. zł;
- Samorząd Województwa Opolskiego udzielił dotacji Stowarzyszeniu Wsparcia Osób w Wieku Podeszłym BABIE LATO na zadania z zakresu profilaktyki, diagnostyki i leczenia dysfunkcji narządu ruchu oraz poprawę stanu psychomotorycznego osób w podeszłym wieku (łącznie w latach 2008 – 2010 wartość dotacji wyniosła 50 470 zł).

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

6.1.1.3 badania dotyczące sytuacji życiowej osób starszych i niepełnosprawnych

- W 2009 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu przeprowadził badanie pt. *Potrzeby osób niepełnosprawnych i ich realizacja przez ośrodki wsparcia dziennego*. Objęto nim warsztaty terapii zajęciowej, środowiskowe domy samopomocy i zakłady aktywności zawodowej w woj. opolskim. Badania wykazały, że rehabilitacja społeczna i zawodowa obejmuje nieliczną grupę osób niepełnosprawnych woj. opolskiego (ok. 1 000 osób). Zaspokojenie potrzeb w tym zakresie wynosi 4,4%[23]. Ponadto rozmieszczenie ośrodków aktywizacji w woj. opolskim jest nierównomierne. Spółdzielnie socjalne znajduje się głównie w powiatach nyskim i kluczborskim. Warsztaty terapii zajęciowej są w każdym powiecie, z wyjątkiem prudnickiego, a centra integracji społecznej są tylko w dwóch powiatach (strzeleckim i głubczyckim). Najmniej ośrodków aktywizacji społeczno-zawodowej znajduje się w powiecie prudnickim – jest tylko jeden środowiskowy dom samopomocy.
- W 2010 r. Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu zrealizowało badanie *Instytucje wobec potrzeb osób starszych* (badanie regionalne w ramach badania ogólnopolskiego Instytutu Rozwoju Służb Społecznych w Warszawie). Celem badania było opracowanie diagnozy działań i instytucji, które w opinii dyrektorów i kierowników ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego, prowadzone są na terenie gmin w zakresie wsparcia i poprawy sytuacji życiowej osób starszych.

  Badanie wskazuje, że działania prowadzone na rzecz osób starszych nie zaspokajają ich potrzeb, szczególnie w zakresie:
  - działań opiekuńczych skierowanych do „najstarszych" seniorów, zwłaszcza osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych (organizowanie opieki i pielęgnacji w hospicjach, zwłaszcza domowych), a także organizowania opieki dziennej (środowiskowej) w dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy, klubach, warsztatach terapii zajęciowej i innych ośrodkach wsparcia;
  - działań edukacyjnych – edukacji gerontologicznej przeznaczonej zarówno dla samych seniorów, jak również personelu medycznego, służb socjalnych, opiekunów osób starszych, szkolenia służące przygotowaniu członków rodziny do życia z chorobą lub niesprawnością;
  - działań wspierających rodzinę i opiekunów osób starszych (szkolenia, poradnictwo), a także umożliwiających odpoczynek opiekunom osób terminalnie chorych.

Szczególnie niski poziom usług społecznych na rzecz osób starszych zaobserwowano w gminach wiejskich, w których nie występowały instytucje wsparcia psychologicznego, edukacyjnego, nie było poradni geriatrycznych.

Mimo, że woj. opolskie należy do czołówki regionów kraju pod względem liczby miejsc w domach pomocy społecznej i domach dziennego pobytu na 10 tys. mieszkańców, oferta w zakresie całodobowych miejsc opieki i środowiskowych form wsparcia nie zaspokaja stale wzrastających potrzeb.

Ponadto koszt utrzymania DPS-ów - ponoszony przez powiaty oraz koszt pobytu osób (często finansowany przez gminy) jest znacznym obciążeniem budżetów samorządów. Stąd konieczność rozwoju środowiskowych, często tańszych, form wsparcia. Rozbudowa dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy dla osób starszych, usług opiekuńczych stanowi wyzwanie dla instytucji publicznych regionu.

[23] *Wojewódzki program rozwoju zróżnicowanych form wspieranego zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanej do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi* - projekt

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Jednocześnie wyniki badań wskazują na mały zakres współpracy instytucji publicznych z III sektorem oraz brak partnerstwa międzysektorowego, w tym na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. W 2011 r. gminy i powiaty stale współpracowały - w formie zlecania zadań - z 79 organizacjami pozarządowymi (gminy z 72, a powiaty z 25 organizacjami)[24].

Ponadto w latach 2010-2011 OIS ROPS w Opolu przeprowadził 2 badania z zakresu problematyki osób starszych: *Przemoc wobec osób starszych w woj. opolskim – na podstawie informacji ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego* (wyniki badania zostały zaprezentowane w trakcie konferencji ***Opolskie przeciw przemocy***) oraz *Alkoholizm w domach pomocy społecznej. Raport z badania jakościowego przeprowadzonego w woj. opolskim.*

6.1.2 Wzmocnienie systemu usług społecznych, w tym usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych

Problemy osób starszych koncentrują się głównie wokół spraw zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych. Poprawie sytuacji osób starszych w tym zakresie sprzyjają ośrodki i grupy wsparcia oraz instytucje pomocy i integracji społecznej w zakresie udzielania wsparcia informacyjnego dla osób starszych, ich rodzin oraz opiekunów m. in. poprzez rozwój pracy socjalnej.

Działania prowadzone przez Samorząd Województwa obejmują:

6.1.2.1 wsparcie samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie tworzenia i rozwoju sieci placówek działających na rzecz:

a) **osób starszych** (rodzinne i niepubliczne domy pomocy społecznej, dzienne domy pomocy, inne ośrodki wsparcia). Województwo opolskie posiada dość dobrze rozwiniętą strukturę organizacyjną instytucji opiekuńczych i wspierających osoby starsze i niepełnosprawne. Region znajduje się w czołówce województw o najwyższym wskaźniku liczby miejsc (w przeliczeniu na 10 tys. mieszk.), w domach pomocy społecznej oraz dziennych domach pomocy. Natomiast na niskim poziomie zaspokojone są potrzeby w zakresie:

- **usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania osób chorych,**
- **mieszkań chronionych dla osób starszych, mieszkań socjalnych,**
- **poradni geriatrycznych (brak takich placówek w gminach wiejskich),**
- **form wsparcia w klubach seniora, a liczba uniwersytetów III wieku nie przekracza 10 (w 2011 r. uczestniczyło w nich niecałe 1,5 tys. osób starszych),**
- **na ternie województwa wcale nie występują rodzinne domy pomocy społecznej**,
- **niewystarczająca jest liczba hospicjów oraz miejsc w zakładach opiekuńczo-leczniczych.**

Jednym z najważniejszych zadań Samorządu Województwa w najbliższym czasie będzie inicjowanie i promowanie rozwoju stacjonarnych oraz środowiskowych form pomocy skierowanych do osób starszych, w tym zwiększenie zakresu wsparcia finansowego organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz seniorów.

b) **osób niepełnosprawnych**

[24] *Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2011 r.* s. 55

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- opracowanie i realizacja wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- zgodnie z wytycznymi Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, trwają prace nad opracowaniem i przyjęciem przez Zarząd i Sejmik Województwa Opolskiego ***Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego,*** którego celem jest zmniejszenie nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, a także środowiskowych i stacjonarnych form pomocy i wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Szczególnie istotne znaczenie mają również elementy programu dotyczące aktywizacji zawodowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi;
- w trakcie opracowania znajduje się również ***Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie,*** którego zadania dotyczą również reintegracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych;
- dofinansowanie robót budowlanych, dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych – w latach 2003-2011 **na kwotę 4 397 498 zł,**
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej – w latach 2003-2011 na kwotę **12 482 127 zł,**
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym, zlecanie fundacjom i organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych – w latach 2003-2011 dofinansowania działania organizacji pozarządowych na łączną kwotę **2 694 157 zł.**

Tabela 18. Wykaz organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje ze środków PFRON

Lp.	Organizacja pozarządowa
1	Wojewódzkie Towarzystwo Walki z Kalectwem w Opolu
2	Stowarzyszenie Przyjaciół i Osób Niepełnosprawnych „Pomóż Im" w Lewinie Brzeskim
3	Stowarzyszenie Rodziców, Przyjaciół Dzieci i Młodzieży, Osób ze Specjalnymi Potrzebami przy Publ. Przedszkolu nr 2 z Oddz. Integracyjnymi w Kluczborku
4	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Okręgowy w Opolu
5	Opolskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Zespołem Downa
6	Opolskie Forum Organizacji Socjalnych
7	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Opolskiej Chorągwi
8	Stowarzyszenie Na Rzecz Autyzmu „Uczymy się żyć razem" w Opolu
9	Olimpiady Specjalne Polska Opolskie w Kędzierzynie Koźlu
10	Fundacja Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym w Opolu
11	Polski Związek Niewidomych Okręg Opolski
12	Stowarzyszenie Kultury Osób Niepełnosprawnych „WIĘŹ" w Paczkowie
13	Polski Związek Głuchych Oddział Opolski
14	Fundacja PRODESTE w Opolu
15	Stowarzyszenie Aktywnej Pomocy Rodzinie „Alternatywa" – S.A.P.R.A. w Prudniku
16	Caritas Diecezji Opolskiej
17	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi „Nadzieja"
18	Stowarzyszanie Wsparcia Osób w Wieku Podeszłym „BABIE Lato" w Opolu"
19	Fundacja Dłonie i Serce w Opolu
20	Fundacja SYNERGIA w Opolu

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- udzielanie pomocy zakładom pracy chronionej w formie pożyczek w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych oraz zwrotu kosztów za szkolenia osób niepełnosprawnych – na kwotę **3 262 011 zł** (zadania realizowano w latach 2003-2007);
- **łącznie w latach 2003 – 2011 w woj. opolskim ze środków PFRON przekazano organizacjom pozarządowym dotacje z przeznaczeniem na rehabilitację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych w wysokości 22 835 793 zł;**
- **liczba placówek i form wsparcia dla osób niepełnosprawnych w woj. opolskim nie zaspokaja występujących potrzeb** – zbyt mało jest środowiskowych domów samopomocy, warsztatów terapii zajęciowej, zakładów aktywności zawodowej, zakładów pracy chronionej, zbyt mały w stosunku do potrzeb jest zakres usług opiekuńczych, szczególnie dotyczy to osób z zaburzeniami psychicznymi;

Tabela 19. Osoby z zaburzeniami psychicznymi objęte aktywizacją społeczną i zawodową w Polsce i woj. opolskim w 2010 r.

Podmioty aktywizacji społecznej i zawodowej	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi objętych aktywizacją społeczną i zawodową w Polsce i woj. opolskim							
	Polska				woj. opolskie			
	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi wymagających aktywizacji społ. i zawodowej	Liczba jednostek	Liczba uczestników/ zatrudnionych	Wskaźnik zaspokojenia potrzeb *	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi wymagających aktywizacji społ. i zawodowej	Liczba jednostek	Liczba uczestników/ zatrudnionych	Wskaźnik zaspokojenia potrzeb * %
Ogółem	**1 118 132**	**3 481**	**232 433**	***20,8***	**23 700**	**52**	**3 933**	***16,6***
Warsztaty terapii zajęciowej	x	653	20 000	***1,8***	X	15	428	***1,8***
w tym udział osób z zaburzeniami psychicznymi	x	b.d	b.d	***X***	X	15	342	***1,4***
Zakłady aktywności zawodowej	x	61	2 122	***0,2***	X	2	100	***0,4***
w tym udział osób z zaburzeniami psychicznymi	x	b.d	b.d	***x***	X	2	60	***0,3***
Środowiskowe domy samopomocy	x	667	21 511	***1,9***	X	11	524	***2,2***
w tym udział osób z zaburzeniami psychicznymi	x	667	21 511	***1,9***	X	11	522	***2,2***
Zakłady pracy chronionej	x	2 100	188 800	***16,9***	X	24	2 881	***12,1***
w tym udział osób z zaburzeniami psychicznymi	x	b.d	b.d	***X***	X	24	353	***1,5***

* Liczba uczestników/zatrudnionych w stosunku do liczby osób wymagających rehabilitacji społecznej i zawodowej w Polsce – 1 118 132, lub woj. opolskim – 23 700

Źródło: obliczenia własne OIS ROPS w Opolu na podstawie danych MPiPS

Zadaniem Samorządu Województwa jest więc systematyczne promowanie i inicjowanie rozwoju infrastruktury podmiotów udzielających pomocy, wsparcia i rożnych form rehabilitacji przeznaczonych dla osób niepełnosprawnym.

6.1.2.2 podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej w zakresie potrzeb osób starszych oraz niepełnosprawnych. Systematycznie prowadzone są szkolenia dla kadry instytucji pomocy i integracji społecznej regionu, a także przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych oraz

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

wolontariuszy współpracujących z podmiotami pomocy i integracji społecznej. Tematyka szkoleń obejmuje m.in. następujące zagadnienia:

- praca socjalna z osobą starszą oraz jej rodziną,
- zasady opieki i komunikacji z podopiecznymi z podeszłym wieku z zaburzeniami procesów poznawczych i otępieniem,
- seminarium pn. Aktywna polityka społeczna – demografia, migracje, ubóstwo i inne problemy społeczne,
- opieka nad osobą starszą i niepełnosprawną z elementami fizjoterapii;
- praca z rodziną w ujęciu systemowym, praca socjalna z osobami długotrwale bezrobotnymi, niepełnosprawnymi;
- postępowanie wspierająco-aktywizujące uczestnika środowiskowego domu samopomocy (praca socjalna z rodziną uczestnika);
- agresja i autoagresja u osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- kształtowanie umiejętności życiowych, motywacyjnych i społecznych osób niepełnosprawnych – trening nawyków celowej aktywności;
- asystent osoby niepełnosprawnej,
- opieka nad osobą starszą i niepełnosprawną,
- terapia zachowań problemowych w pracy z osobami niepełnosprawnymi,
- nawiązanie komunikacji interpersonalnej w relacji pracownik – mieszkaniec DPS (przewlekle psychicznie chory jako warunek skutecznej opieki).

Łącznie w latach 2008-2011 przeszkolono 826 pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej, organizacji pozarządowych oraz wolontariuszy.

6.1.2.3 **promocja dobrych praktyk** – instytucji samorządowych dla osób starszych i niepełnosprawnych w trakcie seminariów, konferencji i spotkań (np. DDP „Złota jesień" w Opolu);

6.1.2.4 **prowadzenie rejestru placówek działających na rzecz osób starszych** – w Obserwatorium Integracji Społecznej w Opolu opracowano i opublikowano Informator o instytucjach pomocy i integracji społecznej woj. opolskiego, zawierający również dane o instytucjach działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. Informator zamieszczony jest na stronie internetowej http://ois.rops-opole.pl/download/Informator.pdf;

6.1.2.5 **zwiększanie aktywności społecznej osób starszych, w tym w zakresie wolontariatu.**

Aktywizacja osób starszych winna obejmować aktywność fizyczną i intelektualną oraz przyjmować różne formy. Może to być zaangażowanie w ramach organizacji pożytku publicznego, Uniwersytetów Trzeciego Wieku, klubów seniora, wspólnot lokalnych, działań samopomocowych. W Polsce osoby w wieku 50+ należą do grupy wiekowej najmniej aktywnej na polu społecznym, jednak ze względu na ich rosnącą liczbę można upatrywać w tej grupie zwiększenie potencjalnych zasobów aktywności społecznej[25].

Badania Stowarzyszenia Klon/Jawor wskazują, że w 2010 r. zaangażowanie w wolontariat jako jednej z form aktywności osób starszych na rzecz organizacji lub grup zadeklarowało 10% Polaków powyżej 55 roku życia (wśród osób do 25 lat odsetek ten wyniósł 22%)[26].

Na małe zainteresowanie osób starszych działalnością społeczną, w tym wolontariacką, wpływ mają m. in.: stan zdrowia, sytuacja materialna, poczucie osamotnienia i ogólna niechęć do

[25] Za: *Rządowy program na rzecz Aktywności Społecznej osób Starszych na lata 2012-2013*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, czerwiec 2012, s. 9 http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/seniorzy/art,5859,konsultacje-projektu-rzadowego-programu-na-rzecz-aktywnosci-spolecznej-osob-starszych-na-lata-2012-2013.html (04.09.2012 r., godz. 12[20])

[26] Tamże,

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

aktywności społecznej związana z doświadczeniami życiowymi, zaangażowanie w życie rodzinne, w tym opieka nad wnukami oraz słabo rozwinięty wolontariat kompetencji, tj. możliwość podzielenia się wiedzą i doświadczeniem osoby odchodzącej z rynku pracy z młodszym pracownikiem[27].

Powyższe uwarunkowania winny stanowić główne kierunki interwencji, umożliwiając osobom starszym aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.

Prowadzone działania Samorządu Województwa obejmują współpracę z samorządami lokalnymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie organizowania konferencji, imprez integracyjnych, w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach organizowanego corocznie otwartego konkursu ofert – omówione wcześniej konferencje i kampanie społeczne ***Kolorowa jesień życia oraz Opolskie przeciw przemocy***, a także dotacje udzielane przez Samorząd Województwa i ze środków PFRON, których beneficjentami są ww. organizacje pozarządowe.

Ponadto pracownicy Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO czynnie uczestniczą w działaniach proponowanych przez instytucje rządowe, min. w projekcie realizowanym przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w ramach projektu systemowego B.1.16 „Wyrównywanie szans na rynku pracy dla osób 50+", Priorytet I PO KL, Działanie 1.1., zainaugurowała cykl działań o charakterze ogólnopolskim na rzecz promocji idei aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn w wieku 50+"

Celem projektu jest promocja aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn w wieku 50 i więcej lat oraz promocja działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej osób 50+ w Polsce. Celami szczegółowymi są natomiast:

- wypracowanie katalogu działań mających na celu promocję aktywności zawodowej osób w wieku 50+ w Polsce,
- upowszechnienie informacji na temat aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn 50+,
- wzrost wiedzy i kompetencji wśród pracowników instytucji rynku pracy oraz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie wspierania aktywności zawodowej osób powyżej 50 roku życia.

6.2 Działania planowane do realizacji w zakresie integracji i aktywizacji społecznej osób starszych i niepełnosprawnych

6.2.1 Specjalna strefa demograficzna [28]

Pakiet działań obejmujących 4 obszary:
Pakiet I. *Praca to bezpieczna rodzina*;
Pakiet II. *Edukacja i rynek pracy*;
Pakiet III. *Opieka żłobkowo-przedszkolna*;
Pakiet IV. Złota jesień.

Pakiet I. *Praca to bezpieczna rodzina*

1) Zwiększenie liczby i atrakcyjności miejsc pracy w regionie poprzez stworzenie dodatkowych instrumentów finansowych dla rozwoju przedsiębiorczości,

[27] Tamże

[28] *Materiały z konferencji „Specjalna Strefa Demograficzna w województwie opolskim – założenia programu" w Opolu, (31 sierpnia 2012 r. – sala konferencyjna na Ostrówku).*

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2) Szkolenia dla bezrobotnych do 25 roku życia i 50+,
3) Poprawa stabilności zatrudnienia dla rodziców, zwłaszcza kobiet,
4) Poprawa dostępności do mieszkań dla młodych osób poprzez:
   - długookresową politykę kredytową państwa skierowaną do młodych osób,
   - rozwój systemów budownictwa społecznego,
   - stworzenie programu dostępności mieszkań na wynajem.

Pakiet II. *Edukacja i rynek pracy*

1) Podniesienie standardu edukacji i jakości kształcenia m.in. poprzez:
   - zwiększenie liczby godzin zajęć obowiązkowych z przedmiotów: j. polski, matematyka, j. obcy,
   - dodatkowe zajęcia dla uczniów w zakresie m.in. rozwijania zainteresowań, nadrabiania zaległości i pomocy w odrobieniu lekcji,
   - powoływanie większej liczby doradców metodycznych,
   - zakup podręczników dla uczniów klas pierwszych każdego etapu edukacyjnego (w oparciu o określone kryteria),
   - elastyczne godziny pracy świetlic szkolnych, z zapewnieniem możliwości odrobienia lekcji pod okiem nauczyciela.
2) Dostosowanie struktury kształcenia do wymogów rynku pracy i możliwości rozwojowych danego obszaru m.in. poprzez:
   - wsparcie praktyk zawodowych i staży dla uczniów w odpowiedzi na zgłaszane zapotrzebowanie przedsiębiorców,
   - inwestycje w obiekty i infrastrukturę kształcenia zawodowego i praktycznego.
3) Praktyki prezawodowe dla uczniów ostatnich klas gimnazjalnych w celu zachęty do podjęcia nauki w szkole zawodowej lub technikum,
4) System wspierania najzdolniejszych uczniów, m.in. stypendia dla uczniów o szczególnych zdolnościach i zainteresowaniach w danej dziedzinie.
5) System zachęt dla młodzieży z innych województw i z zagranicy dla podejmowania nauki w woj. opolskim.
6) Stworzenie warunków do asymilacji ze środowiskiem lokalnym (edukacja, język polski) dla repatriantów (emigrantów) i ich rodzin.
7) Współpraca z uczelniami wyższymi, dodatkowe kursy dla nauczycieli w zakresie pracy z obcokrajowcami lub Polakami (repatriantami) mającymi trudności w posługiwaniu się językiem polskim.

Pakiet III. *Opieka żłobkowo-przedszkolna*

1) Prorodzinna polityka podatkowa (system podatkowy uwzględniający liczbę dzieci w rodzinie – stawka degresywna).
2) Zróżnicowanie opłat za pobyt dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w zależności od ilości dzieci i uzyskiwanego przez rodziców dochodu.
3) Poprawa dostępności do usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do wieku szkolnego, w tym między innymi:
   - dopłaty do dodatkowych godzin funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych,
   - udzielenie wsparcia finansowego na rozwój działalności opiekuńczo-wychowawczej.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

4) Wspieranie finansowania kosztów korzystania z opieki żłobkowo-przedszkolnej przez dzieci z innej gminy, wsparcie to powinno być skierowane głównie do większych ośrodków, gdzie występuje problem dostępności do takich placówek.

Pakiet IV. *Złota jesień*

1) Rozwój usług instytucjonalnych o charakterze opiekuńczym i zdrowotnym, skierowanych do osób starszych poprzez m.in.:
   - wsparcie infrastruktury służącej osobom starszym (np. w zakresie opieki długoterminowej i hospicyjnej),
   - rozwój sieci małych domów pomocy społecznej,
   - udostępnienie sprzętu rehabilitacyjnego,
   - dostępność do specjalistycznych poradni, np. geriatrycznych, rehabilitacyjnych,
   - przygotowanie fachowych kadr medycznych oraz opiekunów osób niesamodzielnych,
   - szkolenia dla pracowników socjalnych z zakresu problematyki starości.
2) „Karta seniora" - ulgi lub zwolnienia z opłat na wybrany typ usług dla osób starszych.
3) „Kluby seniora" - wsparcie działalności związanej z aktywizacją osób starszych.
4) Działania edukacyjne służące przeciwdziałaniu dyskryminacji osób starszych.
5) Rozwój usług związanych z opieką i pomocą w podstawowych czynnościach życiowych skierowaną do osób starszych przebywających we własnych mieszkaniach:
   - przygotowanie warunków organizacyjnych i kadrowych potrzebnych do rozwoju opieki domowej, jako rekomendowanego kierunku opieki długoterminowej (np. szkolenia dla osób młodych oraz osób w wieku 50+ z zakresu opiekuna osób zależnych),
   - funkcjonowanie systemu wczesnej sygnalizacji zagrożenia w mieszkaniu.

6.2.2 Inne działania z zakresu polityki społecznej

6.2.2.1 Kontynuowanie dotychczasowych działań obejmujących:

- upowszechnianie wiedzy na temat starzenia się i jego konsekwencji (publikacje prasowe, telewizyjne, kampanie społeczne, prowadzenie badań i analiz dotyczących sytuacji życiowej osób starszych i niepełnosprawnych),
- wspieranie instytucji pomocy i integracji społecznej w zakresie włączania osób starszych i niepełnosprawnych do działań na rzecz rozwoju środowiska lokalnego, w tym wsparcie finansowe organizacji pozarządowych w ramach środków PFRON, organizowanych konkursów ofert, realizacji wspólnych projektów składanych do instytucji rządowych czy unijnych,
- współpracę z samorządami, organizacjami pozarządowymi i mediami w zakresie działań na rzecz osób starszych,
- wspieranie istniejących instytucji i organizacji dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych, a także promocję rozwoju sieci tych placówek, wsparcie merytoryczne w powstawaniu nowych instytucji (m. in. rodzinne domy pomocy społecznej, dzienne domy pobytu, kluby, świetlice środowiskowe, mieszkania chronione),
- aktualizację informatora zawierającego spis istniejących instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych na terenie województwa

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

opolskiego, także opublikowanie nowego ***Informatora o instytucjach pomocy i integracji społecznej dla osób starszych i niepełnosprawnych***;

- promowanie wolontariatu, jako alternatywnej dla pracy formy aktywności umożliwiającej zaangażowanie seniorów w życie lokalnej społeczności, a także wolontariatu na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych,
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej w zakresie potrzeb osób starszych, szkolenie nowych kadr, przygotowanych do pracy z osobami starszymi i niepełnosprawnymi (opiekunów osób starszych),

6.2.2.2 Realizacja Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013

Rządowy Program rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013 został opracowany w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej i przyjęty przez Radę Ministrów 24 sierpnia 2012 r. Celem Programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Program ma przyczyniać się do pełniejszego korzystania z potencjału społeczno-zawodowego osób starszych, aby mogły one pełnić różne role społeczne w życiu publicznym. Projekt realizowany będzie w gminach o wysokiej medianie wieku mieszkańców tj. w woj. łódzkim, śląskim i opolskim.

Cel programu będzie realizowany poprzez:

- Zwiększenie różnorodności i poprawę jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych (promowanie nowych rozwiązań na rzecz motywowania osób starszych do uczenia się dla zachowania aktywności, tworzenie warunków dla rozwoju oferty edukacyjno-kulturalnej);
- Tworzenie warunków dla integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej (m.in. pogłębianie wiedzy na temat zmian biologicznych, zdrowotnych, społecznych zachodzących wraz z wiekiem w ramach przygotowywania społeczeństwa do starości);
- Rozwój zróżnicowanych form aktywności społecznej, w tym upowszechnianie wolontariatu, partycypacji w procesach decyzyjnych, w życiu społecznym, w tym udział osób starszych w kształtowaniu polityki publicznej;
- Zwiększenie dostępności, podniesienie jakości usług społecznych oraz wspieranie działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji (rozwój systemów wsparcia umożliwiających zaspokojenie specyficznych dla wieku podeszłego potrzeb; rozwój usług społecznych w sferze sportu, turystyki, rekreacji i kultury).

Program przewiduje działania w ramach komponentu systemowego (długookresowego) oraz komponentu konkursowego, składającego się z 4 priorytetów:

- **Priorytet I. Edukacja osób starszych** – działania na rzecz poprawy aktywności społecznej osób starszych poprzez różne formy edukacji formalnej i pozaformalnej, które pozwalają na aktywne włączenie się w życie społeczności lokalnych. Działania te zwiększają integrację wewnątrzpokoleniową osób starszych.
- **Priorytet II. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz – i międzypokoleniową** – zakłada rozwój różnych form aktywności dla osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej, w tym samorządowych instytucji kultury (takich jak: m.in. biblioteki publiczne, domy kultury, świetlice, teatry, muzea). Ponadto poprzez współpracę międzypokoleniową, działania te sprzyjają wzajemnemu rozwojowi umiejętności społecznych również wśród młodszego pokolenia.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- **Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych** – działania na rzecz zwiększenia udziału osób starszych w życiu społecznym, który będzie sprzyjał rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego. Ważna jest tu rola organizacji reprezentujących interesy i potrzeby osób starszych, zwłaszcza takich, które sprzyjają zaangażowaniu seniorów w życie społeczności lokalnych.
- **Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)** – działania służące rozwojowi różnych form wsparcia (w formule partnerstwa publiczno-społecznego, w tym realizowane przez organizacje pozarządowe działające w sferze pożytku publicznego), poprzez zwiększanie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych, poprzez zwiększenie zaangażowania opiekunów-wolontariuszy, tworzenie środowiska samopomocy oraz zwiększenie sieci wyszkolonych wolontariuszy.

Koszt Programu w latach 2012-2013 wyniesie 60 mln zł.

W 2012 r. Program finansowany będzie ze środków budżetu państwa w wysokości 20 mln zł, a w 2013 r. w wysokości 40 mln zł. Podmiotami uprawnionymi do korzystania ze środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu są:

- ✧ Organizacje pozarządowe;
- ✧ Podmioty określone w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie – w tym:
  1) osoby prawne i jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych;
  2) spółdzielnie socjalne,
  3) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
  4) spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

6.2.2.3 Upowszechnianie roli i znaczenie starszego pokolenia w życiu lokalnych społeczności, promocja dobrych praktyk – działań integrujących i aktywizujących starszych i niepełnosprawnych mieszkańców regionu

- tworzenie stron i portali internetowych dotyczących problematyki osób starszych i niepełnosprawnych,
- wspieranie lokalnych sieci wsparcia i działań samopomocowych,
- wsparcie w zakresie realizacji programów i projektów na rzecz pracy/opieki nad osobami starszymi (szkolenia dla wykwalifikowanych opiekunek z PO KL) i na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych,
- promocja dobrych praktyk,
- tworzenie lokalnych centrów informacji i doradztwa dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin, opiekunów i specjalistów.

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

7. Najważniejsze wyzwania dla administracji publicznej

7.1. Zmiany legislacyjne

- **usunięcie barier prawno-organizacyjnych** dotyczących funkcjonowania domów pomocy społecznej:
  Zmiana sztywnych rodzajów/typów domów pomocy społecznej na zasadę funkcjonującą w Austrii (stopień niepełnosprawności od 1 do 7 decyduje o skierowaniu do domu pomocy), ułatwiającą przemieszczanie osoby niepełnosprawnej ze względu na posiadaną sprawność życiową (obecnie w Polsce raz umieszczoną osobę w DPS trudno jest przenieść do innej placówki);
- **uproszczenie procedur administracyjnych** („uwolnienie" pomocy społecznej od nadmiaru zadań administracyjnych, uproszczenie udzielania świadczeń pieniężnych oraz oddzielenie części z nich na rzecz form pomocy o charakterze aktywizacyjnym);
- **zabezpieczenie w budżetach samorządu gminnego środków na świadczenia pielęgnacyjne** (częściowe/całkowite dofinansowanie budżetu państwa). Obecnie zasiłek pielęgnacyjny wypłacany jest wszystkim osobom po ukończeniu 75 roku życia i nie spełnia swojej roli, ponieważ jest często przeznaczany na inne niż „pielęgnacyjne" cele.

7.2. Zadania samorządu gminnego i samorządu powiatowego

- **rozwój infrastruktury instytucji opieki i wsparcia** dla osób starszych i niepełnosprawnych (zwiększenie liczby miejsc w DPS-ach, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy, hospicjach itd.);
- **łączenie różnych rodzajów i form opieki** placówek opiekuńczych (opieka nad osobami starszymi – dzienna, stacjonarna, opieka nad dziećmi) pod „jednym dachem" – ograniczenia kosztów funkcjonowania poprzez wspólną organizację pewnych działań (wyżywienie, utrzymanie czystości, opieka, a przede wszystkim – ograniczenie administracji);
- **połączenie wielu funkcji pomocy środowiskowej** w jednym ośrodku (pomocy socjalnej, pedagogicznej, poradnictwa i doradztwa zawodowego oraz funkcji opiekuńczej). Prowadzenie pomocy kompleksowo, w sposób zorganizowany;
- **obniżenie kosztów utrzymania placówek** poprzez zlecanie zadań admiracyjnych i organizacyjnych na „zewnątrz" placówki (usługi pralnicze, żywieniowe, księgowe itp. mogą być wykonywane przez firmy zewnętrzne);
- **zwiększenie liczby pracowników socjalnych**, zwłaszcza zajmującymi się osobami starszymi i niepełnosprawnymi, oraz zakresu stosowania pracy socjalnej;
- **wzrost współpracy z III sektorem** - większy zakres zlecania zadań, wsparcie podmiotów ekonomii społecznej oraz wspieranie wolontariatu;
- **prowadzenie działań promocyjno-informacyjnych** na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w gminie i powiecie (portale internetowe, centra informacji, wsparcie działań samopomocowych).

7.3. Zadania samorządu województwa

- **zmiana mentalności społecznej** – działania promujące rolę i znaczenie starszego pokolenia
  w społeczeństwie (możliwości wykorzystania wiedzy, doświadczenia życiowego

KAPITAŁ LUDZKI NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI
koordynacja na rzecz aktywnej integracji
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
UNIA EUROPEJSKA EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

i kompetencji starszych mieszkańców regionu) – kampanie społeczne, dobre praktyki, badania, konferencje, seminaria itp.;

- **promocja roli i znaczenia społeczeństwa obywatelskiego** (organizacja konferencji, wyjazdów studyjnych, szkoleń, upowszechnianie „dobrych praktyk", promocja innowacyjnych rozwiązań);
- **realizacja programów w ramach specjalnej strefy demograficznej**:
- **wzmocnienie roli wolontariatu**, opracowanie programów szkoleń i współpracy z wolontariuszami, zajmującymi się osobami starszymi; wykorzystanie wolontariatu jako formy wsparcia dla pracowników etatowych w domach pomocy społecznej, centach opieki itp.;
- **zwiększenie wsparcia finansowego dla organizacji pozarządowych** działających w obszarze pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym;
- **promowanie wolontariatu** jako alternatywnej dla pracy formy aktywności umożliwiającej zaangażowanie seniorów w życie lokalnej społeczności, a także wolontariatu na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych,
- **rozwój szkoleń i kwalifikacji** zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej w zakresie potrzeb osób starszych, szkolenie nowych kadr, przygotowanych do pracy z osobami starszymi i niepełnosprawnymi (opiekunów osób starszych),
- **monitoring sytuacji życiowej starszych i niepełnosprawnych** mieszkańców województwa,
- **utworzenie regionalnego portalu internetowego** dotyczącego problematyki osób starszych i niepełnosprawnych.

Opracowały:
Irena Barczyk – z-ca Dyrektora Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO,
Aleksandra Walas – Kierownik Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu,
Opole, wrzesień 2012

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego